T. C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TİKTOK'TA NEFRET SÖYLEMİNİN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE ETKİSİ: FİLDİŞİ SAHİLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

AWA KONE

İSTANBUL, 2025

T. C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TİKTOK'TA NEFRET SÖYLEMİNİN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE ETKİSİ: FİLDİŞİ SAHİLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

AWA KONE
200031666

Danışman: Prof. Dr. Abdulhamit AVŞAR

İSTANBUL, 2025

ETİK BEYAN SAYFASI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Awa KONE

ÖZET

İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal medya platformları giderek artan sayıda kullanıcı ve paylaşılan içerik ile toplumsal ilişkilerde etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Bu platformlar hemen tüm toplumlarda yeni bir toplumsal ilişki modeli ortaya çıkarmış, geleneksel iletişim süreçlerinin niteliklerinde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Ancak sosyal medya, iletişimi kolaylaştırma konusunda insanlığın önünü açarken, nefret ve yabancı düşmanlığı içeren yorumlar, siber taciz, telif hakkı ihlali ve kişisel verilerin paylaşılarak özel hayatın gizliliğinin tehlikeye atılması gibi olumsuzlukları ve suiistimalleri de beraberinde getirmiştir. Bu durum Fildişi Sahili gibi demokratik gelişme sürecini henüz tamamlayamamış toplumlarda etnik nefreti kışkırtıcı ve derinleştirici bir rol üstlenebilmektedir. Çalışmada, Fildişi Sahili'nde sosyal medyanın nefret söyleminin ifade özgürlüğünün ortaya konulabilmesine etkisi incelenmiştir. Örnek platform olarak da TikTok ele alınmıştır. Çünkü, bu mecra Fildişi Sahili'nde en yaygın ve etkili sosyal medya platformlarının başında gelmektedir. Bu amaçla Ağustos-Aralık 2024 tarihleri arasında paylaşılmış nefret söylemi içeren 352 paylaşımdan oluşan bir örneklem seçilmiş ve MAXQDA programı aracılığıyla içerik analizleri yapılmıştır. Sonuçta TikTok'un Fildişi Sahili'nde siyasi ve etnik nefret söylemini yaygınlaştırıcı rol oynadığı görülmüştür.

Anahtar Kelime: *Fildişi Sahili, sosyal medya, ifade özgürlüğü, nefret söylemi, TikTok.*

ABSTRACT

With the widespread use of the Internet, social media platforms started to play an active role in social relations with an increasing number of users and shared content. These platforms created a new model of social relations in almost all societies and have led to significant transformations in the characteristics of traditional communication processes. However, while social media has paved the way for humanity in terms of facilitating communication, it has also brought negativities and abuses such as hateful and xenophobic comments, cyber harassment, copyright infringement, and the sharing of personal data and jeopardizing the privacy of private life. In societies like İvory Coast, which have not yet completed the democratic development process, this situation can play a role in inciting and deepening ethnic hatred. This study analyses the impact of hate speech on the freedom of expression on TikTok in İvory Coast. TikTok is taken as an example platform. Because this channel is one of the most widespread and effective social media platforms in İvory Coast. For this purpose, a sample of 352 posts containing hate speech shared between August and December 2024 was selected and content analyses were conducted through MAXQDA software. As a result, it was observed that TikTok played a role in popularizing political and ethnic hate speech in İvory Coast.

Keywords: *İvory Coast, social media, freedom of expression, hate speech, TikTok.*

ÖNSÖZ

Her şeyden önce, konunun özüne geçmeden önce, bu tezi yazarken çok fazla stres altında olduğum için aileme sonsuz manevi, fiziksel ve psikolojik destekleri için minnettarlığımı ve teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Varlıkları ve destekleri için onlara teşekkür ederim.

Ayrıca okul kariyerim boyunca ve bu projenin tamamlanmasında beni takip etmeyi kabul ettiği için danışmanım Prof. Dr. Abdulhamit AVŞAR'a bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde göstermiş olduğu azim, sabır ve ulaşılabilirlik için teşekkür ederim. Bu tezin yazılması onun uzmanlığı ve teşviki sayesinde mümkün oldu. Danışmanlığımı üstlenmeyi kabul ettiği ve uygun bir konu bulmama yardımcı olduğu için özellikle minnettarım.

Ayrıca jüri üyeleri Doç. Dr. Berk ÇAYCI ile Doç. Dr. Kenan DUMAN'a, zaman yetersizliği ve herkesin sahip olduğu birçok yükümlülüğe rağmen bu projenin savunmasına katılmaya zaman ayırdıkları için şükranlarımı sunmak isterim. Varlığınız benim için gerçek bir onur ve büyük bir destekti.

Ayrıca bu tezin eğitimini ve sürecini takip eden hocalarıma da minnettarım. Onların uzmanlığı sayesinde bu makale hazırlanabildi ve geliştirilebildi. Bu tezin düzeltme ve doğrulama sürecine katılacak olan jüri üyelerine de şükranlarımızı sunarız. Bana uzaktan yakından yardımcı olan öğretmenlerime, aileme, arkadaşlarıma ve sevdiklerime minnettarlığımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan Sayfası …….. ii
Özet iii
Abstract iv
Önsöz ……... v
Tablolar Listesi viii
Şekiller Listesi ix
Kısaltmalar x

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM: İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, NEFRET SÖYLEMİ VE SOSYAL MEDYA

1.1. İfade Özgürlüğü Kavramı ……. 6
1.1.1. Dijital Çağda İfade Özgürlüğü Tartışmaları …… 7
1.1.2. İfade Özgürlüğünün Nefret Söyleminden Farkı …….. 9
1.1.3. Sosyal Medyanın İfade Özgürlüğüne Etkisi…… 11
1.2. Sosyal Medyada Nefret Söylemi …….. 13
1.2.1. Nefret Söylemi Kavramı ……. 13
1.2.2. Nefret Söylemi Türleri ve Kategorileri …… 14
1.2.3. İnternet Ortamında Nefret Söyleminin Yayılması ……16
1.3. Nefret Söylemi Konusunda Hukuksal Düzenlemeler Sorunu ……... 18
1.3.1. İfade Özgürlüğünün Korunması ve İnternet Üzerindeki İstismara Karşı Mücadele …… 18
1.3.2. Tiktok'ta Nefret Söyleminin Kısıtlanması Sorunu …… 20
1.3.3. Tiktok'ta Uygulanan Veri Toplama Politikaları ……. 21

2. BÖLÜM: FİLDİŞİ SAHİLİ'NDE İFADE ARACI OLARAK TİKTOK KULLANIMI

2.1. Fildişi Sahili'nde İfade Özgürlüğünün Genel Görünüşü…….. 23
2.2. Fildişi Sahili'nde Sosyal Medya Kullanımı……. 24
2.3. Fildişi Sahili'nde TikTok ve İfade Özgürlüğü Olgusu……. 26
2.3.1. Tiktok'un Tercih Edilme Nedenleri……... 28

3. BÖLÜM 3: FİLDİŞİ SAHİLİ'NDE TİKTOK'TA NEFRET SÖYLEMİ ANALİZİ

3.1. Fildişi Sahili'nde Nefret Söyleminin Yaygınlaşmasında TikTok'un Rolü … 34
3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi……. 35

3.2. Nefret Söylemi Bağlamında TikTok Verilerinin Genel Görünümü ve Analizi…….. 40
3.2.1. Siyasi Nefret Söylemine İlişkin Nitel Bulgular …….. 42
3.2.2. Etnik Nefret Söylemine İlişkin Nitel Bulgular…… 44
3.3. TikTok Yoluyla Yayılan Nefret Karşısında Kamuoyu …… 48
3.3.1. Nefret Söylemine Karşı Yapılan Hukuksal Düzenlemeler ……. 49
3.3.2. Nefret Söyleminin Artışına Karşı Kamu Otoriteleri ve Sivil Toplum Örgütlerin Tutumu ……. 51

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME ……..55

KAYNAKÇA ……60

EK……... 63

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Fildişi Sahili'nde Nefret Söylemi İçeren Kodlar..... 38

Tablo 2: TikTok'ta Nefret İçerikli Söylemlerin Sıklık Tablosu 39

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: En Sık Kullanılan Nefret Söylemi Kelimeleri ……41

Şekil 2: TikTok İçeriklerinin Siyasi Nefret Söylemine Göre Dağılımı ……. 43

Şekil 3: TikTok İçeriklerinin Etnik Nefret Söylemine Göre Dağılımı ……..45

Şekil 4: Etnik Nefret Söylemi Bağlamında Analiz Edilen Kelimeler ……47

Şekil 5: TikTok'taki Nefret Söylemi Paylaşımlarına Karşı Kamuoyu Tepki Dağılımı …. 48

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletler

AK : Avrupa Konseyi

ARTCI : Fildişi Sahili Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

BM : Birleşmiş Milletler

BİT : Bilgi iletişim teknolojileri

CNP : Fildişi Sahili Ulusal Basın Konseyi

CTA : Eyleme Çağrı

HACA : Fildişi Sahili Görsel-İşitsel İletişim Yüksek Kurumu

UNPBF : Birleşmiş Milletler Barış İnşası Fonu

PLCC : Fildişi Sahili Siber Suçlarla Mücadele Platformu

PTI : Fildişi Sahili Siyasi Geçiş ve Kapsayıcılık Programı

REFRAM : Fransızca Konuşan Medya Düzenleyicileri Ağı

s. : sayfa

TİHEK **:** Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

UNDP **:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNESCO **:** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNICEF **:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

USAID **:** Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma

GİRİŞ

Günümüzde internet ve yeni bilgi ve iletişim teknolojileri vazgeçilmez bir unsurdur ve dünya çapında birçok insanın günlük yaşamında hayati bir rol oynamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) giderek artan sayıda insana kendilerini ifade etme, iletişimi güçlendirme ve toplumda sivil tartışmayı teşvik etme fırsatı sunmakta veya sosyal konularda görüşlerini bildirme fırsatı sağlamaktadır (Cengiz, 2024: s. 4). Başka bir deyişle, teknoloji ve internetin gelişiyle birlikte sosyal medyanın temel işlevi, kullanıcılar arasında sosyal iletişimi ve bilgi paylaşımını kolaylaştırmaktır. Kullanıcıların müzik, dans, video ve çok daha fazlasını oluşturmasına da olanak sağlayan bu uygulama hızla küresel bir kültürel fenomen haline gelmiştir. Çoğu platformda kullanıcılar yayımlanan içerikle de etkileşimde bulunmaktadır (Conseil, 2023: s. 10). İnternetin ortaya çıkışı, iletişim, yayıncılık, çoklu ortam içeriği kullanımı veya sosyal medyada basit paylaşım olsun, internet yenilikçi bir araçtır.

Sınırsız erişim ve sürekli düşen internet bağlantı maliyetleri, bu yenilikçi mecraya giderek daha fazla zaman ayıran bireyler, özellikle de gençler arasında benzeri görülmemiş bir çılgınlığı tetikledi. Bu bağlamda Mc Luhan, teknolojik yenilikler sayesinde dünyayı küresel bir köy olarak tanımladı. Mc Luhan çağdaş dünyayı "küresel köy" olarak adlandırmıştır (Atalay, 2018: s. 8). Bu ifade aslında iletişim teknolojilerinin gelişiminin insanlığı, bireylerin dünyada meydana gelen olaylara giderek daha fazla katılacağı bir "küresel köye" veya "gezegensel köye" dönüştürdüğü anlamına gelmektedir (Atalay, 2018: s. 8). Dünyadaki olaylar, coğrafi, fiziksel ve siyasi sınırların artık var olmadığı küreselleşmiş bir gezegendeki her bireyin hayatını giderek daha fazla etkileyecektir (Pusa, 2024: s. 52).

Bu küreselleşmiş dünyada, kitle medyası tarafından yayılan bilginin tüm mikro toplulukları tek bir çatı toplayacağı, tek bir köy, tek bir topluluk olacağı anlamına gelmektedir. Dünya artık, aynı anda, aynı hızda ve dolayısıyla aynı mekanlarda birlikte yaşadığımız bir yerdir. Başka bir deyişle, bir kişinin nerede olursa olsun bir ağa bağlı olarak hızlı bir şekilde bilgi toplama yeteneği, aynı sanal evren yoluyla aynı köyde olduğu izlenimini verir. İnternet, bireyler arasındaki etkileşimleri basitleştirerek, neredeyse herkesin tanıdık olduğu bir köydeymiş izlenimi yaratmaktadır. Ancak, bununla birlikte, BİT ile ilgili ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamalar artmaktadır. Çünkü, internetin ortaya çıkışı ve sosyal medyanın yaygın kullanımı, çevrimiçi ortamda nefret söyleminin yaygınlaşmasıyla aynı zamana denk geliyor gibi görünmektedir (Mouketou, 2021: s. 3).

Dijital medyanın yaygınlaşması ve etkin kullanımıyla ortaya çıkan etik sorunlardan biri nefret söyleminin yaratılması, yayılması ve genelleşmesi üzerindeki olumsuz etkileridir (Vardal, 2015: s. 134). Sosyal medya ve değişim platformlarında yayılan kayıtsızlık ve nefret, vatandaşların sosyal birliğine zarar vermekte, güvensizlik ve hoşgörüsüzlük yaratmakta ve panik atmosferi oluşturularak bireyleri yasadışı eylemlerde bulunmaya teşvik etmektedir. Böylece çatışmalara elverişli bir ortama zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda TikTok'un özel bir konuma yerleştiği görülmektedir. Bu uygulama ile nefret söylemi kültürünün yaygınlaşmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu ise kullanıcıların saldırgan mesajlar paylaştığı anlamına gelmektedir (Vardal, 2015: s.140).

Nitekim, günümüzde sosyal medyanın gelişiminin toplumumuz üzerinde, özellikle de temel haklarımız üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Sosyal ağların hem olumlu hem de olumsuz rol oynadığı temel haklardan biri de ifade özgürlüğüdür. Her birey ifade özgürlüğü hakkına sahiptir ve çevrimiçi ifade özgürlüğünün düzeyi ülkeden ülkeye değişmektedir. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, özellikle çevrimiçi tehdit veya tacizin yanı sıra terörist veya çocuk pornografisi içeriğinin yayılması gibi ciddi ihlallere araç kılınmaktadır. Bu ifadeler ifade özgürlüğü kapsamına girmemektedir. Demokratik toplumların temeli olan ifade özgürlüğü ile bireylerin nefret söylemine karşı korunması arasındaki denge sorunu tüm toplumlar açısından çözüm bekleyen önemli sorunların başında gelmektedir.

Nitekim, bu sosyal ağların büyümesi, kullanıcıların içerik yaratıcı olmaları ya da günlük hayatlarını paylaşma alışkanlıklarını radikal bir şekilde değiştirmiştir. Sosyal medya kullanıcıları, kendi fikirlerini ve hatta kendi haberlerini üretip yaymaya teşvik eder (Vardal, 2015: s. 3). Günlük hayatta, bir başkasının özel hayatına müdahale etmek daha güç ve zordur. Ancak, sosyal medyada birçok birey mahremiyetlerini gönüllü şekilde ve hemen açığa çıkararak başkalarına kendi özel alanlarının sınırlarına dahil olma fırsatı sunmaktadır (Köseoğlu, 2023: s. 4). Bu tür durumlar, ifade özgürlüğü gibi internet kullanıcılarının hakları ve özgürlükleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip hale gelmiştir. Çalışmanın amacı bu sorunu anlamak ve bir nedenlerini analiz etmeye çaba göstermektir.

Örnek mecra olarak ele alınan TikTok, kısa videolar üretmek, paylaşmak ve keşfetmek için tasarlanmış bir sosyal medya platformudur (Tam, 2022: s. 5). TikTok, 2016 yılında Çin'de Douyin adıyla ortaya çıkmış ve Ağustos 2018'de Çin dışında TikTok adıyla kullanıma sunularak kısa bir süre içinde dünya geneline yayılmıştır. Günümüzde yüz milyonlarca kullanıcıya ulaşan bir sosyal medya uygulamasına dönüşmüştür. Bu uygulama Çinli içerik üreticisi ByteDance

tarafından geliştirilmiştir (Donguy, 2024: s. 10). Nisan 2018'de Çinli ByteDance şirketi, önceki karaoke uygulaması Musical.ly'yi satın almış ve uygulamayı TikTok'a eklemiştir. O tarihten sonra kısa zamanda 800 milyondan fazla kullanıcı ve 1,5 milyar indirme ile dünya çapında bir fenomen haline gelmiştir. TikTok uygulaması, özellikle Covid-19 salgını sırasında geliştirdiği kısa videolar ve içeriklerin hızla yayılmasını sağlayan tekniğiyle viral hale gelmiştir (Donguy, 2024: s. 10).

TikTok, 2021 yazından itibaren de dünyanın en çok indirilen uygulamalarından biri haline gelmiştir. Bunun nedeni de kullanıcılarına genellikle müzikle, TikTok Sesleri arka planda olan ve üç dakikaya kadar videolar çekmesine olanak tanıyan bir mobil uygulama geliştirmesidir. Bu videolar, efektler veya filtrelerle kişiselleştirilebilmektedir (Tam,2022: s. 5). Genel olarak, kısa bir video yaklaşık olarak 15-60 saniye sürer (Çakır, 2023: s. 4). TikTok, kısa videoları mükemmel olarak geliştirme, düzenleme ve hızlı şekilde paylaşma fırsatı vermektedir. Bu anlamda kısa video, medya platformlarında yayınlanabilen yeni bir video modelidir. Douyin'in ortaya çıkmasından sonra Çin'de kısa video uygulamaları hızlı bir büyüme gösterdi ve son yıllarda Mikro-vizyon, Second-shot ve Beauty-shot gibi birçok kısa video uygulaması ortaya çıktı. Böylece basit ve hızlı bilgi erişimi ile dağıtım teknikleri sayesinde herkes bir bilgi kaynağı, bir iletişimci veya bir içerik üreticisi olabilme şansı elde etmiş oldu (Chen, 2021: s.12).

TikTok, kullanıcılar tarafından iki tür fonksiyonu için kullanılmaktadır. İlk özellik, "kısa videolarla gezinme" olarak bilinen bir işlevdir ve daha kısa videoların bir seçkisini öne çıkarmayı mümkün kılmaktadır (Chen, 2021: s. 12). Seyirciler, videoları takdir etme, tartışma, paylaşma ve toplama imkanına sahipler. İkinci işlev olarak TikTok'un hızlı şekilde video üretme yeteneği söz konusudur. Platform, kullanıcılara, çok kolay şekilde öğrenilebilen arka plan müziği ve montaj özelliklerini kullanarak kendi kısa video montajlarını oluşturma imkânı sunuyor. Kullanıcılar, basit bir süreç izleyerek içeriklerini oluşturduktan sonra bunu indirip paylaşabiliyorlar (Chen, 2021: s. 12). Bu nedenle TikTok kullanıcıları eğlenmek, günlük hayattan kaçmak, yeni insanlarla tanışmak, arkadaş edinmek, videoları arşivlemek, kendilerini ifade etmek, başkalarını dikizlemek, diğer kullanıcıların içerikleriyle etkileşimde bulunmak, sosyalleşmek ve sosyal ağlarda kendini görünür kılmak için bu platforma katılmaktadır (Tam, 2022, s. 3). Günümüzde, TikTok dünya genelinde en çok sevilen sosyal medya platformlarından biridir. Her gün, milyonlarca birey bunu kullanarak görsel olarak etkileyici, modaya uygun ve teknik olarak zorlu videolar üretmekte ve başkalarını katılmaya teşvik etmektedir. Sitedeki

videolar, diğer sosyal medya platformlarında yayımlanan içeriklerle birlikte birçok dijital platformda viral trendler yaratmaktadır.

TikTok'un kolay yapılabilir bu özellikleri sadece kullanıcıyı günlük hayatlarında bir içerik yaratıcısı haline getirmedi, aynı zamanda kimi olumsuzlukların hızla güçlenmesine de izin verdi (Vardal, 2015: s. 136-137). Özellikle gençler tarafından en çok kullanılan TikTok'un ortaya çıkışı nefret söylemini artırdı. Sosyal medyanın insanlara bilgi yayma ve görüşlerini paylaşma konusunda ek fırsatlar sunduğu gerçeğine rağmen bu platformlarda dolaşan nefret mesajların endişe verici boyutlara ulaşmış durumdadır. 'Takipçi', 'beğenme' ve 'Views' yarışmalarında, kullanıcıların başkalarını aşağılamak için ellerindeki şok edici kelimeleri paylaştıkları sayısız içerikler ve tartışma platformları vardır (Tam, 2022: s. 3).

Eylül 2023'te TikTok, Facebook'tan sonra Sahra Altı Afrika'da en çok ziyaret edilen ikinci sosyal medya platformu olmuştur (Ahougnon, 25.9.2023). Bu, sosyal ağın hızla büyüyen kıtaya olan ilgisini açık olarak ortaya koymaktadır. Özellikle Fildişi Sahili'nde TikTok, eğlenmek, bilgi edinmek ve konuşmak için saatlerce geçiren gençler ve çocuklar arasında çok popüler bir ağ haline gelmiştir. Ancak bu Çin kökenli uygulama ile kullanıcıların durumu giderek daha kritik hale gelmektedir. Sosyal ilişkilerde geri dönülemez hasara neden olan rahatsız edici ifadeler, şiddet içerikli konuşmaların ve ifadelerin yayılması artmış ve hızlanmıştır. TikTok'ta nefret söylemi sıklıkla etnik ve siyasi gerilimlerle de ilişkilendirilebilmektedir. Siyasi çatışma ve etnik gruplar arası şiddet geçmişine sahip bir ülke, bu tür içeriklere özellikle açık hale gelmektedir. TikTok, tüm dünyada olduğu gibi Fildişi Sahili'nde de bu özelliği nefret söylemini yaymak için kullanılmaktadır. Fildişi Sahili'nde ifade özgürlüğü başta TikTok olmak üzere sosyal medya sitelerinde ırkçı, cinsiyetçi veya ayrımcı söylemleri meşrulaştırmak için kullanılırken, kullanıcılar ifade özgürlüğü ile nefret söylemlerini sıklıkla birbirine karıştırmaktadırlar. Oysa ifade özgürlüğü ve nefret söylemi taban tabana zıt iki olgudur.

Bu çalışmanın amacı, Fildişi Sahili örneğinde bu sorunu analiz etmek ve TikTok platformunun ifade özgürlüğüne nefret söyleminin etkisini ortaya koyabilmektir. Çünkü Fildişi Sahili'nde bu mecranın ortaya çıkması her kesimden insanın kendini ifade etme oranını arttırmış; buna bağlı olarak nefret, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı içeren paylaşımların çoğalmasına yol açmıştır. Bu bağlamda Fildişi Sahili internet kullanıcılarının sosyal ağlarda, esas olarak da TikTok ve Facebook'ta oluşturdukları tartışma forumları ve buralarda yaptıkları yorumları olumsuz bir üne sahiptir. Özellikle TikTok'un gelmesinin Fildişi Sahili'nde nefret

söylemini artırdığı görülmektedir. Çünkü Fildişi nüfusu çok gençtir ve gençlerin her şeyi paylaştıkları ve başkalarına hakaret ettikleri en yaygın ağ TikTok haline gelmiştir. TikTok'ta gençler, ifade özgürlüğü olduğunu düşünerek hakaret ve nefret konuşmasına yaygın olarak yer vermektedirler. Sosyal medyanın özellikle TikTok'un endişe verici etkisi, bu iletişim aracı için etkili ve etik bir çerçeve oluşturarak, düzenlenmesi ve kullanımı da dahil olmak üzere denetim ihtiyacını doğurmuştur. Nitekim TikTok'ta birçok kullanıcı, bir yandan ifade özgürlüğünü kısıtlayan şeylerden kaçınmakla ifade özgürlüğünün kötüye kullanılması arasında doğru dengeyi bulmak için mücadele etmeye devam etmektedir; diğer yandan, nefret söyleminin yayılmasına ve yayılmasına karşı etkili bir tepki vermektedir.

Çalışmanın bir başka amacı da TikTok kullanıcıların nefret söylemi ile ifade özgürlüğü arasında ayrım yapmasına olanak tanıyarak, hoş görülen yorumlar ile kınanacak yorumlar arasındaki farkı göstermektir. TikTok'ta ortaya çıkan tablo, kullanıcıların ifade özgürlüğünün sınırsız olmadığını göstermektedir. Bu nedenle kullanıcılarda eleştirel düşünme yeteneği geliştirmek önem kazanmaktadır. Bunun sağlanabilmesi her içerik paylaşımından önce diğer insanların hassasiyetini özen göstermek için içeriği kontrol edip doğru kelimeyi bulmaya yardımcı olacaktır.

Çalışmada, dijital çağda nefret söyleminin ifade özgürlüğü üzerindeki etkisini, özellikle de TikTok'un ortaya çıkışıyla birlikte bu etkinin büyümesinin nedenleri ve sonuçları da analiz edilmektedir. Fildişi Sahili'nde TikTok ile yaygınlaşan nefret söyleminin olumsuz sonuçlarına karşı neler yapılabileceği ile ilgili bir perspektif sunulmaya çalışılmaktadır.

Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ifade özgürlüğü ve nefret söylemi kavramları tartışılmış, sosyal medyanın ve bu bağlamda TikTok'un rolü ele alınmıştır. İkinci bölümde Fildişi Sahili'nde ifade aracı olarak TikTok kullanımı analiz edilmiştir. Bu amaçla Fildişi Sahili'nde ifade özgürlüğü ve nefret söylemi olguları değerlendirilmiş ve sosyal medya platformu olarak TikTok'un önemi ve nefret söyleminin yaygınlaşmasındaki rolü ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Ağustos-Aralık 2024 döneminde örneklem olarak seçilen 352 nefret söylemi içerikli paylaşım ve bu paylaşımlara yapılan yorumlar çerçevesinde Fildişi Sahili'ndeki nefret söylemi olgusu ve bu olgunun yaygınlaşmasında TikTok platformunun etkisi analiz edilmiştir. Bu paylaşımlar ve Ağustos-Aralık döneminde nefret söylemindeki artışı, Fildişi Sahili'nde yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerinden (Ekim 2025) kaynaklanmaktadır.

I. BÖLÜM

1. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, NEFRET SÖYLEMİ VE SOSYAL MEDYA

1.1. İfade özgürlüğü kavramı

Edebiyatta ifade özgürlüğü, kelimeler, yazılar veya diğer araçlar aracılığıyla fikir ve düşüncelerini başkalarına ifade edebilme, paylaşabilme ve ikna edebilme yeteneği olarak tanımlanır; bununla birlikte, kendi seçimleri ve tutumları da önemlidir. Buna ek olarak, kişinin kendi düşüncelerini başkalarına açıkça söyleme yeteneği olarak da tanımlanabilir. İfade özgürlüğü, aynı zamanda "bireylerin kişisel ve sosyal yaşamlarındaki zorluklara karşı verdikleri yanıtların serbestçe seçimi, hazırlanması ve iletilmesi olarak da tanımlanabilir (Pusa, 2024: s. 17). İfade özgürlüğü, düşünme ve bunu özgürce ifade etme, tartışmalı ve rahatsız edici görüşleri ifade etme, aynı zamanda fikir ve değerleri misilleme korkusu olmadan eleştirme hakkını da içermektedir.

İfade özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Bildirisine göre İnsan Hakları ve Özgürlükler Şartı ile korunan temel hak ve özgürlüklerden biridir. İfade özgürlüğü, her vatandaşın düşüncelerini özgürce ifade edebileceği demokratik bir toplumun temelidir. İfade özgürlüğü birçok temel insan hakları belgelerinde güvence altına alınmış, bir haktır. Bu hakkın terminolojisi ve hukuki anlamı açısından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) önem arz etmektedir (Öztürk, 2023: s. 30). Sosyal medyada özellikle TikTok'ta ifade özgürlüğünün önemi göz ardı edilmemelidir. Bu platformlar fikirleri paylaşmak, tartışmak ve tartışmak için bir zemin sunmaktadır. Bu platformlarda ortaya çıkan seslerin çeşitliliği, toplumu bütünüyle yansıtmaktadır. Dolayısıyla sosyal medya, toplumun hızlı ve etkili mobilizasyonuna katkıda bulunarak kamuoyu oluşturmada önemli bir etkiye sahiptir.

İfade özgürlüğü olmadan demokrasi yoktur, ancak bu ifade özgürlüğünün bazılarının başkalarına karşı nefret konuşmalarını haklı çıkarmak için kullanılabilmesi anlamına gelmemektedir. İfade özgürlüğü mutlak bir özgürlük değildir ve bu, herkes dilediğini, kayıtsız olarak söyleyemeyecek anlamına gelmektedir. Sosyal medya, bir toplumun içindeki özgür tartışma ortamı yaratmayı teşvik eden ve bireylerin inançlarını özgürce ifade etme fırsatı sunan bir özgürlük alanıdır. Bu alan, toplumun demokratik yapısının inşa edilmesinde ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynar. Nefret söylemi bu özgürlük alanını küçültmektedir. Dolayısıyla koşulsuz ifade özgürlüğü ile belirli bireylere veya gruplara yönelik belirli ifadelerin içerik sınırlamaları arasında bir karşıtlık vardır (Öztürk, 2023, s. 30). Bunda yeni medya

ortamının sağladığı "özgürlük" sayesinde üretilen nefret söylemlerinin, şiddete ve suça kolaylıkla dönüşebilir hale gelebilmesinin önemli rolü bulunmaktadır.

Kısacası ifade özgürlüğü, herkesin kendi görüşlerini, fikirlerini, inançlarını ve duygularını konuşma, yazma veya diğer iletişim araçları aracılığıyla özgürce ifade etme hakkını ifade eder. Genel olarak bu hak demokratik ülkelerin anayasaları ve kanunları ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslararası standartlar tarafından garanti altına alınır. Bununla birlikte, bazı durumlarda başkalarının haklarını, ulusal güvenliği, kamu düzeni, sağlık veya kamu ahlakını korumak için kısıtlanabilir. Örneğin, kışkırtıcı konuşmaları, şiddet çağrılarını veya kamu güvenliğini tehdit eden konuşmaları kısıtlamak meşrudur. Buna karşın, nefret söylemini de ifade özgürlüğü ile ilişkilendirenler olmuştur. John Stuart Mill, bunlardan biri olarak ifade özgürlüğünün sadece ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar nedeniyle kısıtlanabileceğini söylüyor. Bir düşüncenin zarar verici olup olmadığı, toplum tarafından belirli bir süre boyunca test edilmesiyle belirlenebilir. Bu nedenle, belirli düşüncelerin sadece zarar verici olduğunu söylemek onun kısıtlanması için yeterli değildir (Demirbaş, 2017: s. 3).

1.1.1. Dijital Çağda İfade Özgürlüğü Tartışmaları

Dijital çağda, sosyal medya yeni kamusal alanlara dönüşerek ifade özgürlüğü için büyük fırsatlar sunmaktadır. Bu bağlamda web 2.0 ve sosyal ağlar iletişim kurma şeklini değiştirmiş ve ifade özgürlüğünün alanını genişletmiştir (Vardal, 2015: s. 140). Herkes internette içerik üretme, bir topluluğa katılma, etkileşimde bulunma ve görüşlerini ifade etme imkanına sahip hale gelmiştir. Yaşadıklarımızı, düşüncelerimizi anlatan bir video veya fotoğraf hızla yayılabilir, evrenin merkezi haline gelebilir, ses getirebilir ve binlerce hatta milyonlarca görüntülenme alabilir. Nitekim, sosyal medya ifade özgürlüğünün yayılmasına başat bir rol oynamaktadır. Bu platformlar fikir alışverişi, tartışma ve münazara için eşsiz bir zemin sağlar.

Bu mecralarda ifade edilen seslerin çeşitliliği, tüm toplumu yansıtır. Bilgi ve ifade özgürlüğü için popüler kaynaklardan biri sosyal medyadır. Sosyal medya, kamuoyunun oluşumunda temel bir rol oynar, hızlı ve etkili bir sosyal mobilizasyonu teşvik etmektir. Sosyal medya aracılığıyla kullanıcılar, geleneksel medyanın aksine, ülkenin siyasi kararları hakkında görüşlerini ifade edebilmektedir. Yani, geleneksel medyada olduğu gibi gündem oluşturma sadece politikacılar ve gazetecileri arasında gerçekleşen bir durum olmaktan çıkmıştır (Cengiz, 2024: s. 9). Bu demokrasi için gereken çoğulculuğu sunan bir durumdur. Ayrıca, sosyal medya, kullanıcıların başka şekilde tanışma şansına sahip olamayacakları politikacılarla anında ve

doğrudan etkileşimde bulunmalarına da olanak sağlamaktadır. Sosyal medya kullanıcıları, dünya genelindeki diğerleriyle etkileşimde bulunma ve çeşitli bakış açılarını öğrenme fırsatına sahiptir.

Sosyal medya, siyasi tartışmaları ve farklı siyasi seçenekler arasındaki tartışmaları teşvik etmede büyük bir rol oynar. Vatandaşların siyasi hareketlere katılmalarına, inançlarını ve fikirlerini paylaşmalarına ve yaymalarına olanak tanırken, aynı zamanda ikna etmeye de zemin sağlar. Politikacılar halkla doğrudan iletişim kurabilir ve onların eleştirilerini anında görebilmektedir. Teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkabilecek muhtemel yeni araçlar için de bu tür tartışmalar kuşkusuz devam edecektir (Pusa, 2024: s. 50).

İfade özgürlüğü temelde internet ve dijital teknolojilerle sınırlı değildir, ancak farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Dijital devrim, toplumu ve insanların kendilerini ifade ettikleri bağlamı değiştirmiştir. Ancak, dijital çağda ifade özgürlüğü, iki ucu keskin bir bıçağa benzer bir nitelik de göstermektedir. Dezenformasyon, manipülasyon vb. gibi önemli toplumsal tehlikeler de taşımaktadır. Sahte bilgi ve iddialar içeren paylaşımlar toplumsal ayrışma ve gerginliklere yol açabilmektedir. Dolayısıyla sosyal medya platformları, sadece ifade ve düşünce özgürlüğüne hakkına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda nefret söylemini teşvik ederek şiddete yol açan bir tehlikeye, mülkiyet ve yaşam hakkına zarar verebilen bir nitelik kazanabilir (Cengiz, 2024: s. 143).

Sosyal medyanın yaygınlaşması nedeniyle ifade özgürlüğünün korunması çok önem kazanmaktadır. Örneğin kullanıcıların görüşlerini ifade ederken anonim kalmaları yaygın bir durumdur. Bu, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisinin veya yakınlarının ortaya konulan görüşlerden zarar görebileceği ülkelerdeki hükümetleri eleştirmek için de yapılır. Tıbbi konularda yardım taleplerinde de anonimlik esas alınmaktadır. Ancak sosyal medya platformları, kullanıcılarına anoniminkilerini kullanarak başkalarıyla alay etme, zorbalık yapma veya taciz etme imkânı da sunmaktadır. Aynı şekilde nefret söyleminde bulunmak için de sıklıkla anonimlikten yararlanılmaktadır. Çünkü sosyal medya herkes için kullanıma açık bir platform sunar. Bu, kendi başına olumsuz bir durum değildir. Herkese fikirlerini yayma, daha hızlı ve daha az maliyetli bağlantılar kurma, tartışma ve paylaşma fırsatı sunmanın yanı sıra kimilerinin bireyleri ve toplumu bütünüyle etkileyebilecek yanlış bilgileri paylaşmasına da olanak tanır.

Sosyal medyanın bir başka özelliği de olumlu veya olumsuz her türlü düşünceye yakınlık duyabilecek görüşteki bireylerin bir araya gelmesini olanak sunmasıdır. Bu bağlamda karşıt tepkileri kışkırtan durumlara da sıklıkla yol açabilmektedir. Sosyal medya platformları, daha önce ifade özgürlüğünün kısıtlandığı yerlerde ifade özgürlüğünün ifadesini kolaylaştırırken bir taraftan web 'in sunduğu anonimliği kişisel saldırılarda bulunmak için kullananlara da geniş fırsatlar sunma niteliğine sahiptir. Bazıları aşırıcı grupları veya kimliğe dayalı amaçları desteklemek için kullanmakta ve böylece nefret söyleminin yayılmasına yol açmaktadır (Bilge, 2016: s. 7).

1.1.2. İfade özgürlüğünün Nefret Söyleminden Farkı

Nefret söylemi ile ifade özgürlüğü arasındaki karışıklık sorunu genellikle temel haklarla ilgili tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Liberal toplumlarda ifade özgürlüğü en çok tartışılan ve ihtilaflı konulardan biridir. Bazı insanlar için nefret söylemi ile ifade özgürlüğünü birbirinden ayırmak genellikle zordur (İsmanov, 2023: s. 23). Düşünce özgürlüğü, tartışmalı konularda bile herkesin düşüncelerini özgürce ifade etme hakkıdır. Öte yandan, kişilere veya gruplara karşı şiddete, ayrımcılığa veya düşmanlığa teşvik eden nefret konuşması, kişilerin onurunu ve güvenliğini korumak için denetim altında tutulması gereken bir ifade biçimidir. Bu bağlamda ifade özgürlüğü ile nefret söyleminin kimi bireylerce niçin ayırt edilemediğine ilişkin şu durumlarda söz etmek mümkündü: (Dalkılıç, 2018: s. 8-9).

- Birçok insan, ifade özgürlüğünü ve nefret söylemini yöneten uluslararası yasalar ve sözleşmeler hakkında yasal bilgiye sahip değildir. Bu nedenle, herhangi bir düzenleme girişimini özgürlüklerinin ihlali olarak görme eğilimi sahiptirler.

- Bazı kültürel ve politik durumlarda, bir ülkede nefret ifadesi olarak görülen bir şey, diğer ülkede meşru bir görüş olarak algılanabilir. Bu algı, sosyal normlar ve kültürel hassasiyetler tarafından belirlenir.

- Online platformların karmaşıklığı: İçeriğin hızlı ve kitlesel olarak yayıldığı TikTok gibi platformlarda, ifade özgürlüğü ve nefret konuşması arasındaki ayrım belirsizleşebilir.

- Bazı bireyler, ifade özgürlüğünün doğası hakkında yanlış fikirler yayabilir, nefret söylemini yasal olarak sunabilir.

Düşünce ve ifade özgürlüğü, insan haklarının, özgür ve demokratik toplumların temelidir. Demokratik toplumlarda, eleştirel fikirleri özgürce ifade etmek mümkündür. Bu özgürlük, sistemin hatalarını düzeltmesine olanak tanır (Pusa, 2024: s. 39). Demokrasi, yöneticilerini belirleyen halk tarafından yönetilen bir rejimdir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için serbest tartışma ortamı ve ifade özgürlüğü gerekir.

Dijital medya, özellikle sosyal ağlar, bilgi ve fikirleri arama, alma ve yayma olanağını güçlendirmiştir. Bu nedenle, ifade özgürlüğünü izlemek için uzmanların çabalarının, nefret konuşmasını kısıtlamaya yönelik çabaların ayrımcılığını ve muhalefetini sessizleştirme riski konusunda endişe yaratması şaşırtıcı değildir. Nefret söylemi ile mücadele, ifade özgürlüğünü kısıtlamak ya da yasaklamakla kalmaz, uluslararası hukuk tarafından yasaklanan ayrımcılığa, düşmanlığa ve şiddete teşvik yoluyla daha tehlikeli boyutlara ulaşmasını da engellemeye çalışmaktadır (Guterres, 2019: s. 4-7). Bu nedenle, eleştirel düşünce ile nefret söylemi arasındaki ayrımın çoğu zaman güçlü olanlar tarafından göz ardı edilebileceğini akılda tutmak çok önemlidir. Bu nedenle, özgür ifade değişmez değildir, sınırları vardır.

İfade özgürlüğü ve nefret söylemi arasındaki fark, ifade özgürlüğünün, ifade edilen görüşlerin bazıları için uygunsuz veya rahatsız olmasına rağmen, özgürce ifade etme ve konuşma hakkının garanti edilmesidir. Nefret söylemi ise, sadece bir görüşü ifade etmenin ötesinde, doğrudan başkalarının güvenliğini, onurunu veya haklarını tehlikeye atar ve genellikle şiddeti veya ayrımcılığa teşvik etmeye eğilimlidir. Kısacası, ifade özgürlüğü diyalogu ve görüş çeşitliliğini teşvik ederken, nefret söylemi zarar vermek ve dışlamak için bir kullanılmaktadır (Çelik, 2013: s. 18). Demokratik toplumlar, ifade özgürlüğünün korunması ve nefret söyleminin mağduriyete yol açmasının önlenmesi arasında doğru bir denge bulmaya çalışmaktadır. Herkesin bilinçli tartışmalar yürütebilmesi, ifade özgürlüğünün sınırlarını ve nefret söyleminin sonuçlarını anlayabilmesi için eğitimin teşvik edilmesi çok önemlidir.

Başkalarını rahatsız etme, şok etme niteliği taşısa bile görüşlerin serbestçe ortaya konulması ifade özgürlüğünün bir gereği olarak kabul edilirken, bu her türlü görüşün dile getirilmesi anlamına gelmemektedir. Kişilere, çeşitli gruplara karşı ayrımcılığı, düşmanlığı veya şiddeti teşvik etmek, ifade özgürlüğünü kullanmak değil, nefret ifade etmektir. Özgürlük, nefretin başladığı yerde sınırlıdır. Çevrimiçi hakaretlerden şiddet ve ayrımcılığa dayanan çeşitli yorumlara kadar, nefret konuşması farklı şekillerde olabilir. Nefret söylemiyle mücadele etmek için yalnızca hukuk yolları yeterli değildir. Çünkü nefret söylemi ve onun temelindeki ayrımcılık, eğitim, tarih ve sosyoloji gibi çeşitli alanlardaki değişikliklerden etkilenebilir. Bu

nedenle, ceza hukuku nefret söylemiyle mücadele etmenin yalnızca bir yoludur. Ayrıca, nefret söylemiyle mücadele için siyaset, eğitim ve farkındalık gibi faaliyetlerde bulunmak çok önemlidir (Demirbaş, 2017: s. 6). Çünkü siber alanlarda insan onurunun korunması özellikle karmaşıktır.

Diğer yandan bütün bunlara rağmen ifade özgürlüğü ile nefret söylemi arasındaki sınırı kesin olarak çizebilmek hiçbir zaman kolay olmadığını belirtmek gerekmektedir. Medyanın artık herkesin yorumuna açık bir platform sunduğu dijital çağda, yeni bir tartışma forumu yaratılmıştır. İfade özgürlüğünün sivil yaşamın önemli bir unsuru olarak olumlu yönleriyle kendini göstermesi memnuniyet vericidir. Ancak, madalyonun diğer yüzünde kullanıcılar tarafından oluşturulan ve sıklıkla nefret ve hayal kırıklığı için bir çıkış noktası haline gelen içerikler yer almaktadır.

1.1.3. Sosyal Medyanın İfade Özgürlüğüne Etkisi

Teknolojik ilerlemelerle birlikte, internet ve sosyal medyaya erişilebilmek artık herkes için mümkündür. Bu platformlar, akıllı telefonlarla bulunulan her yerde basit ve uygun fiyatlı bir erişim sağladığı için daha da önemlidir. Dijital platformlar ve arama motorları, bilgiyi daha erişilebilir hale getirir ve dağıtımını daha kolaylaştırır (Conseil, 2023: s. 6-7). Bu nedenle, kamu görünürlüğündeki engelleri en aza indirirler ve kullanıcıları uluslararası ölçekte yapılandırılmış dijital ağlara dahil ederler. Bir basit akıllı telefon, kamu dijital tartışmasına katılmak için yeterlidir. Ayrıca, platformlar bilgileri yayar, ancak kendileri içerik oluşturmazlar çünkü ekonomik modelleri kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriklerin (kullanıcı tarafından oluşturulan içerik) yayılmasına dayanır ve editoryal kontrol uygulamazlar. Kullanıcılar, ele alınan konuların kamu gündemini kısmen kendileri üstlenirler. Dördüncü olarak, katılımcılar genellikle anonim kalabilir ve kimliklerini ifşa etmeden sohbetlere katılabilirler (Conseil, 2023: s. 7). Platformların ticari stratejileri esas olarak içeriklerinin erişimi ve viral niteliğine dayanır. Amaçları, kullanıcıları mümkün olduğunca sık etkileşimde bulunmaya, içerikleri yorumlamaya, paylaşmaya veya "beğen" ile onaylamaya teşvik etmektir.

Dijital platformların bu özellikleri, insanlar arasında demokratik tartışmayı teşvik etse de nefret söyleminin yayılması gibi çeşitli olumsuzluklara da yol açar (Conseil, 2023: s. 7). Geleneksel medyanın kesin bir konum gerektirmesinin aksine TikTok; Facebook, Instagram ve diğer birçok platformlar gibi kişilerin tercihlerine göre metin, fotoğraf ve videoları her zaman ve her durumda paylaşmalarına ve yaymalarına olanak tanır. Müzikten çizgi romana, siyasetten

sinemaya kadar dijital kullanıcı birçok tema üzerinde ilişkiler kurma yeteneğine sahiptir. Böylece, yeni medya, çağdaş zamanların "mükemmel medya" olarak tanınan internet tarafından sağlanan ifade ve iletişim özgürlüğünü pekiştirir (Donguy, 2024: s. 68).

Bilgilerin iletim hızları, gençlerin siyasi hayata katılımını da arttırmaktadır. Daha önce geleneksel medya, politikacıların bireysel olarak karar vermesine olanak tanıyordu, ancak sosyal medya ile gençlerin ülkeleri hakkında görüşlerini veya seslerini ifade etmeleri için bir kanala dönüşmüştür. Bu etkinlikler, özellikle LinkedIn gibi istihdam ve işe alım odaklı olanlar, şimdiden beşinci güç olarak adlandırdığımız şeyin somut kanıtlarını sunmaktadır. Dijital medya son yıllarda hızlı bir büyüme yaşadı. Gençlerin ve yetişkinlerin en az bir veya iki platformu kullanmamaları nadirdir. TikTok gibi platformların ortaya çıkışı, özellikle her bireyin kamuoyunda savunması ve teşvik etmesi gereken bir görüşü olduğu için, bilgiyi ve kullanıcıyı doğrudan ilişkilendiren, ilişkileri köklü bir şekilde değiştirmiştir. Artık internet üzerindeki konuşmalarının düzenlenmesi söz konusu olduğunda ifade özgürlüğüne vurgu yapılmaktadır. İfade özgürlüğü insan bireyselliğinin bir direği olarak kabul edilmektedir ve internet üzerinde bir tartışma ortaya çıktığında her zaman mevcuttur. Aslında, her birey bir tartışma konusu ortaya çıktığında konu ne olursa olsun, hislerini dile getirmek için ifade özgürlüğünden yararlanmak ister. Hatta bazı insanlar özgürlük adına özel hayatlarını ifşa etmeye bile eğilimlidirler.

Bunu sağlayan bilgiyi doğrudan kullanıcılara bağlayan platformların ortaya çıkması oldu. Sosyal medyanın etkileşimleri özellikle herkesin kamuoyunda savunması ve öne çıkarması gereken bir görüşü olduğu için her şeyi köklü bir şekilde değiştirdi. Bu özgürlük nedeniyle, bir paylaşım, haber yayımlandığında herkes hislerini ifade ediyor. Birçok kimse, özgürlük adına özel hayatlarını bile paylaşma ihtiyacı hissediyor. Böylece, yıllar geçtikçe bu tür uygulamaların zararlı yönleri de daha çok anlaşılmaya başlamıştır.

İnternet ve sosyal medya, çok sayıda iletişim seçeneklerini dünyanın dört bir yanındaki insanlara sunmuştur (Pusa, 2024: s. 73). İletişim araçlarının sınırlı ve belirli sayıda insanın elinde olduğu bir dönemde, sosyal medya, milyonlarca insana ulaşma ve fikirleri küresel olarak yayma imkânı sağlamıştır. Bu, artık herkesin erişimine açık bir sahnedir.

Yeni araçların ortaya çıkması ise ifade özgürlüğü hakkı üzerine yeni tartışmaları tetiklemiştir. Kitaplar, radyo ve televizyon üzerindeki tartışmalar yerini sosyal medya platformlarındaki tartışmalara bırakmıştır. Serbest tartışma, ifade özgürlüğünün temel bileşenlerinden biridir. Bu nedenle sosyal medya, farklı kültürlerden ve coğrafyalardan gelen

insanların buluşup fikirlerini paylaşabilecekleri, zamansal ve mekânsal kısıtlamaları aşan serbest bir konuşma platformu sunarak düşüncelerin ortaya konulabilmesi için önemli bir rol oynamaktadır.

1.2. Sosyal Medyada Nefret Söylemi

Sosyal medya aracılığıyla iletişim küreselleşmiştir. Kullanıcılar, gerçek veya sahte kimliklerle platformdaki sohbet odalarında sözlü veya yazılı dil aracılığıyla dünyanın dört bir yanındaki bireylerle iletişim kurma imkanına sahip hale gelmiştir. İnsanlar, görüş ve fikirlerini sosyal medya ortamlarında serbestçe yayma ve değişim yapma imkânı elde etmiştir. Bu ise hem ifade ifade özgürlüğünü dile getirme şansını genişletmiş hem de aşırılık içeren nefret söyleminin yaygınlaşmasına yol açmıştır.

1.2.1. Nefret söylemi kavramı

Nefret söylemi ile ilgili evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım yoktur (Çelik, 2013: s. 6). Ama bunu belirli bağlamlarda konumlandırarak bir yaklaşım sunabilmektedir. Özellikle çeşitliliği, kültürel farklılıkları, kökenleri, inançları ve yaşam tarzlarıyla öne çıkan toplumlarda nefret olgusu hem internet üzerinde hem de internet dışında karşıt haklar ve çıkarlar arasında bir çatışmanın merkezindedir.

Nefret söylemini; etnik yapı, dini inanç, cinsiyet ve engellilikleri nedeniyle bir grup insanı aşağılamak, korkutmak, bunlara karşı şiddete başvurmayı tahrik etmek veya ön yargı oluşturmak amacıyla gerçekleştirilen söylemleri olarak tanımlamak mümkündür. (Demirbaş, 2017: s. 3-4). Nefret söylemi, bir kişi veya gruba kimliğinden, örneğin dini inançlarından, etnik kökeninden veya aşağılayıcı veya ayrımcı bir dil kullanmasından kaynaklanan her türlü ifade, davranış, sözlü veya yazılı iletişimle iletilen mesajı kapsamaktadır.

Bu bağlamda nefret söylemleri, çeşitli nedenlerle bir kişi veya gruba karşı nefret, şiddet ve ayrımcılığı savunan, teşvik eden veya haklı gösteren birçok ifade biçimini kapsamaktadır (Çelen, 2023: s. 84). Nefret söylemi sözlü olabileceği gibi yazılı olarak da gerçekleşebilir (Demirbaş, 2017: s. 6).

Nefret söylemi veya nefret konuşması, yazılı, sözlü veya davranışsal olarak bir kişiyi ya da bir grubu ırk, din, etnik köken, cinsiyet, cinsiyet veya diğer kimlik özellikleri nedeniyle küçümseme tutumudur. Amacın zarar vermek, şiddeti teşvik etmek veya ayrımcılığa neden

olmak olması mümkündür. Konuşmanın yayınlandığı durum, etkinin niteliğini değiştirebilir. Nefret konuşması, özellikle gergin bir ortamda büyük bir risk oluşturabilir (Çelik, 2013: s. 28).

Nefret söyleminin ifade özgürlüğünden farkı ile ilgili, belirtildiği gibi evrensel bir uzlaşmaya sahip değildir. Ancak Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'nun tavsiye kararındaki tanımına başvurmak mümkündür, çünkü bu, literatürde en çok bahsedilen tanımdır. Bu tanıma göre nefret söylemi, ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık, etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlık seklinde ifade edilebilir. Dinsel hoşgörüsüzlük de dahil olmak üzere diğer nefret türlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsar (Kalaman, 2023: s. 127).

Nefret söylemi, toplumları, hatta demokrasiyi ve özgür düşüncenin gelişmesini engelleyen aşırı seviyelere ulaşabilir. Nefret söylemi, niteliği gereği, sadece bir görüşü ya da anlaşmazlığı aşırı sözlerle ifade etmekle kalmaz, belirli kişileri veya grupları yok etmek, dışlamak veya zarar vermek amacıyla kullanılır. Bu tür bir konuşma hoşgörüsüzlük ve şiddet ortamını teşvik edebilir ve genellikle insan hakları değerleriyle uyumsuz olarak algılanır. Birçok ülkede nefret söylemi yasaklanmıştır ve yasal olarak cezalandırılabilir. Farklı kanunlar vardır, ancak genel amaç, kişileri ve hassas grupları fiziksel şiddete veya diğer zararlara neden olabilecek sözlü saldırılardan korumaktır.

1.2.2. Nefret Söylemi Türleri ve Kategorileri

Nefret söylemini çeşitli açılardan sınıflamak mümkündür. Nefret söylemi türleri şu şekilde sınıflanmaktadır: Siyasi nefret söylemi, kadınlara karşı nefret söylemi, yabancılara ve göçmenlere karşı nefret söylemi, cinsiyete yönelik nefret söylemi, dini ve mezhepsel nefret söylemi, engelli bireylere ve çeşitli hastalıklara karşı nefret söylemi. (Mouketou, 2021: s. 9; Bilge, 2016: s. 3):

Siyasi nitelikli nefret söylemi, farklı siyasi düşünceye sahip olanların görüş ayrılıkları nedeniyle hedef alınmasıdır. Bu tür nefret söylemleri bazen tüm siyasi partilere veya tek bir partiye ya da küçük bir siyasi gruba odaklanarak onları nefret söyleminin merkezine yerleştirebilir. Daha çok kendi kimliklerini kurmaya çalışan popülist partiler tarafından kullanılan bu söylem, sıklıkla siyasi olarak sivrilmek amacıyla kullanılır ve zaman zaman önemli toplumsal huzursuzluklara neden olur. Özellikle kriz dönemlerinde, nefret söyleminin sürekli yayılması bazı kritik bağlamlarda ciddi ayrışma eylemlerinin gerçekleştirilmesine yol

açabilir (Bilge, 2016: s. 3). Örneğin, Afrika'da, özellikle Fildişi Sahili'nde başkanlık ve yasama kampanyaları sırasında bir etnik grubun destekçileri diğer bir etnik grubu yabancı olarak damgalama yoluyla siyasi nefret söylemine sıklıkla yer vermektedir (Kouame, 2022: s. 7). Öyle ki bu durum Fildişi Sahili'ne 2010 ve 2011'e kadar süren bir siyasi çatışma yoluyla insan kaybı olarak geri dönmüştür (Kouame, 2022: s. 27).

Kadınlara yönelik duyulan nefret söylemi ise patriarkal dünyanın erkek ideolojileri tarafından sürekli olarak ihmal edilen kadının, sürekli olarak aşağı bir konumda görmesinden kaynaklanmaktadır. Toplumun ortak belleğini yansıtan atasözleri ve deyimler gibi geleneksel aktarım biçimlerinde, kadınlara karşı sürekli olarak olumsuz bir ayrımcılık buluyoruz. Klasik medyada olduğu gibi, sosyal medyada da kadın imajı ihmal edilen bir tartışma konusudur. Genellikle kadınlara yönelik nefret söylemlerini patriarkal toplumların günlük yaşamında bulmaktadır. Cinsiyete dayalı nefret söylemi, öncelikle kadınlara ve kız çocuklarına cinsiyetleri nedeniyle yöneltilen, onlara saygısızlık etmeyi, korku aşılamayı ve güvensizlik yaratmayı amaçlayan saldırganlık türüdür (Bilge, 2016: s. 3).

Irkçı nefret söylemi, sıklığı ve etkisi ülkeden ülkeye değişmekle birlikte uluslararası düzeyde gerçekleşen söylemdir (Mouketou, 2021: s. 8). Göçmenler, yabancılar sıklıkla da başka ülkelerden veya etnik gruplardan gelen kişiler, bulundukları yerlerin yerli sakinleri tarafından sıklıkla nefret dolu hakaretlere maruz kalırlar. Bu arada nefret içeren "öteki" kavramının Latince "alius" kelimesinden türediği ve bunun da İngilizce "alien" yani "yabancı" teriminin kaynağı olduğunu ifade etmek gerekir. Dolayısıyla ortaya çıkan yabancı, kolayca tespit edilebilir ve birçok nitelik nedeniyle dışlanabilir (Bilge, 2016: s. 4). Bu nefret söylemi türü aynı zamanda, hedef grubun üyelerini damgalayarak, toplumun sorumlu üyeleri olarak yaşama becerilerini reddederek ve kamusal hayata katılmalarını engelleyerek onurlarını zedeler. Toplumun sorumlu üyeleri olarak yaşama becerilerini ve bireyselliklerini ve farklılıklarını göz ardı ederek, onları mensup oldukları etnik veya dini grubun homojen üyeleri haline getirir.

Dini nefret söylemi de ülkelere bağlı olmakla birlikte çoğunlukla İslam, Hinduizm ve Hıristiyanlığa yöneliktir. Daha fazla zarara yol açması muhtemeldir çünkü daha geniş bir kitleye ulaşabilir (Mouketou, 2021: s. 8). Farklı dini inançlara veya aynı dini inanç içindeki farklı görüşlere karşı bir bu nefret söylemi türü, aslında bir dini inancın üyelerinin, genellikle sayısal üstünlükleri sayesinde elde ettikleri baskın konumlarını korumak için gösterdikleri çabaların bir sonucudur. Farklı bir bakış açısına sahip olanları dışlayarak kişisel kimliklerini yeniden tanımlıyorlar. Dünya tarihi, inanç temelli nefret söyleminin nefret suçuna dönüştüğü birçok

kanlı olayı kaydeder (Vardal, 2015: s. 149). Günümüzde de dünya genelinde bir İslamofobinin ortaya çıktığı ve yaygınlaştığı görülmektedir.

Engelli bireylere ve çeşitli hastalıklara yönelik nefret söylemleri de bu tür söylemlerin ayrı bir kategorisidir.

Sosyal dışlama genellikle engelli bireylere karşı bir merhamet duygusuyla başlamakta; bir süre sonra da fiziksel veya zihinsel engelli bireyler ile toplumsal olarak "normal" olarak algılananlar arasındaki ayrımlara dayanan nefret söylemine dönüşebilmektedir. Örneğin, HIV pozitif gibi hastalıklar, bu hastalıkların yayılmasında ünlü olarak bilinen eşcinseller gibi çeşitli gruplara karşı nefret doğurur ve taşıyıcılar toplumsal olarak dışlanırlar. Bu, böylece söylemin yayılmasını teşvik eder.

Nefret söylemi, bu nedenle kültürel çeşitliliği yok etme, birlikte var olma mücadelesi verme ve ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere demokratik ilkeleri sorgulama niyetini açıkça yansıtırken, uluslararası araçların desteklediği ve savunduğu bakış açıları ve bağlılıkların çeşitliliğine saygı göstermekten kaçınmaktadır. İnkâr edilemez ki nefret söylemini destekleyenler, ifade özgürlüğü hakkını kötüye kullanarak kendi görüşlerini savunmaya ve bunların saygı görmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Kendi pozisyonlarını güçlendirirken de ifade özgürlüğü hakkını kötüye kullanarak bunu yapmaktadırlar.

1.2.3. İnternet Ortamında Nefret Söyleminin Yayılması

Çağımız, dünyanın dört bir yanındaki insanlar arasındaki bağlantıyı önemli ölçüde güçlendiren internete daha kolay erişim ile karakterize edilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, internet nefretin yayılması için yeni bir zemin haline gelmiştir. Özellikle sosyal ağ platformları, daha önce dağınık halde bulunan grupları birbirine bağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu bağlantı bu grupların kaynaşmasını, kolektif bir kimlik oluşturmasını ve bir topluluk duygusunun yaratılmasını teşvik etmektedir (Mouketou, 2021: s. 9-10). Dolayısıyla sanal dünyanın özellikleri nefret söyleminin yayılmasını etkileyebilir. Anonimlik hissi, bir mesajın göndericisi ile alıcısı arasındaki mesafe (veya görünmezlik), topluluk hissi ve alışverişlerin anındalığı gibi unsurlar, çevrimiçi nefret söylemini çevrimdışı nefret söyleminden ayırmada belirleyicidir. Her şeyden önce, anonimlik ya da anonimlik algısı, sansür olmaksızın daha özgür konuşma fikri, internette nefret söyleminden sorumlu tutulma korkusunu ortadan kaldırma etkisine sahiptir (Mouketou, 2021: s. 10).

Bir de görünmezlik boyutunun etkisi bulunmaktadır. İçeriği yayanlar ile içeriği alanlar arasındaki fiziksel uçurum ve bunun tersi belirli bir görünmezlik yaratıyor. Bu, bir yandan konuşmanın doğrudan sonuçlarının (duygusal acı gibi) göndericiden kaçtığı, diğer yandan da çevrimiçi nefret yayanların içeriklerini onaylamayan bireylerin olumsuz tepkilerini algılayamadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca, internet coğrafi olarak birbirinden uzak insanların ortak fikirler etrafında bir araya gelmesini ve birbirleriyle iletişim kurmasını sağlamaktadır. Bu durum, daha fazla insanı kendi görüşleri etrafında toplamak amacıyla, nefret grupları içinde benzer düşünen bireylerin gruplaşmalarını yoğunlaştırabilmektedir. Son olarak, anındalık niteliği, bir düşünce ile bunun bir kişiye veya bir grup insana iletilmesi arasındaki zaman aralığını sadece birkaç saniyeye indirgemektedir. Bu hız (filtre ya da içgüdüsel tepki yokluğu) nefret söyleminde belli bir dürtüselliğe yol açmakta ve kolaylaştırmaktadır (Mouketou: 2021: s. 11).

Sosyal medyada nefret söyleminin yayılmasının endişe verici yönü, çok çeşitli toplumları ve kültürleri etkileme etkisine sahip olmasıdır. Nefret söylemine konu olan sözler ırk, din, cinsiyet, milliyet veya herhangi bir sosyal niteliğe dayalı olarak birey gruplarına karşı ayrımcı, şiddet içeren veya nefreti teşvik eden öneriler içermektedir. Dolayısıyla yayılması birçok etkiye yol açmaktadır. Bu ise sosyal dengesizliklere, fiziksel veya sözlü saldırılara, sistematik ayrımcılığa ve kamusal alanın bozulmasına neden olabilmektedir. Bu durum ise diyaloğu daha karmaşık hale getirmekte ve bazı grupların entegrasyonunu daha da zorlaştırmaktadır. Aslında, internette ırkçılık, dini inanç ve göçmen karşıtlığı, cinsiyetle ilgili hakaretler sıklıkla yer bulmaktadır. Aynı şekilde etnik köken, siyaset veya başka belirli özelliklere dayalı sözlü saldırılar da vardır. Buna, internette yeni ifade biçimleriyle belirli kişilerin kasıtlı olarak taciz edilmesi, hatta şiddete teşvik edilmesi de dahildir (Bilge, 2016: s. 12).

Böylece, internet ve özellikle sosyal ağlar sayesinde, çevrimiçi nefret söyleminin yayılma olasılığı önemli ölçüde artmıştır. Çevrimiçi nefret bir yandan siber takip ve dijital tacizle, diğer yandan da belirli çevrimiçi taciz, dijital takip ve hakaret biçimlerini içeren siber suçlarla ilişkilendirildiği için bu durum daha da sorunlu bir hal almaktadır. Dolayısıyla, çevrimiçi nefret söylemi ve davranışı, gündelik saldırganlığın diğer biçimlerinde de kendini gösterebilir. Bu, özellikle sosyal ağların nefret söylemi, nefret suçu, aşırıcılık ve terörizm için bir ara yüz olabilme rolüyle ilgilidir. Gerçekten de sosyal ağlar, kullanıcıların yayınları ve mesajları aracılığıyla nefret söylemini yayma vektörleri olarak, suç eylemlerini koordine etme

ve planlama platformları olarak da hizmet edebilir. Bu ağlar aynı zamanda aşırılık yanlısı ve terörist gruplar tarafından, propaganda yapmak ya da saldırılar düzenlemek amacıyla kendi ideolojilerini paylaşan bireyleri bir araya getirmek ve işe almak için de kullanılmaktadır (Mouketou, 2021: s. 11). Öyle ki, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımıyla güçlenen çevrimiçi nefret söyleminin etkisi artık manşetlere taşınır duruma gelmiştir. Sosyal medyada ve anlık mesajlaşmalarda yayılan düşmanlık ve nefret söylemi, vatandaşların sosyal uyumunu engellemekte, güvensizlik ve hoşgörüsüzlük yaratmakta, panik tohumları ekmekte, insanları yasadışı eylemlere teşvik etmekte ve toplumsal çatışmalar için uygun bir zemin yaratmaktadır (İsmanov, 2023: s. 7).

1.3. Nefret Söylemi Konusunda Hukuksal Düzenlemeler Sorunu

Sosyal ağlarda nefret söyleminin yönetimi, fikir ve bilgi paylaşımı için özgür bir alanın korunması ile bireysel ve kolektif özgürlük haklarının korunması arasındaki denge sorununu gündeme getirmektedir (Mouketou, 2021: s. 10). Birçok gösterge, giderek daha fazla sayıda devletin bilgi bolluğu üzerindeki kontrolünü ve bireylerin çevrimiçi iletişim kurma biçimlerini denetlemeyi güçlendirmeye çalıştığını göstermektedir. Aynı şekilde özel aktörlerin ve çok uluslu şirketlerin yeni bilgi ve iletişim teknolojileri alanında tedarikçi ve aracı olma rolü oynaması da giderek daha yaygın hale gelmektedir (İsmanov, 2023: s. 58). Bu gelişmeler, ifade özgürlüğünün korunması ve nefret söylemi konusunda hukuksal düzenlemeler konusunu gündeme getirmektedir.

1.3.1. İfade özgürlüğünün Korunması ve internet üzerindeki istimara karşı mücadele

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri alanında krizle özdeşleşen bir ortam söz konusudur. Bu da genel bir belirsizlik yaratmaktır. Görünüşe göre nefret motivasyonlu suçların artışı, sosyal medyada nefret söyleminin yoğunlaşmasıyla bağlantılıdır. Ancak, sosyal medyada nefret söyleminin yönetimi, fikirlerin ve bilgilerin serbest ve açık bir şekilde değişimi için ortamın korunması ile bireysel ve toplu hakların ve özgürlüklere saygı ve korunması arasında doğru bir denge sorusunu gündeme getirilmektedir (Mouketou, 2021: s. 12). Anketlerle beslenen endişeler, internet üzerindeki davranış ve ifade aşırılıklarını vurgulayarak açıklama özgürlüğünün korunmasıyla ilgili zorlukları öne çıkarmaktır. İnternette nefret söylemiyle mücadele ederken ifade özgürlüğünü korumanın karmaşıklığı sorunu hem etik hem de hukuki ve sosyal açıdan birçok soru işareti doğurmaktadır. Bir yandan, ifade özgürlüğü, her bireye

düşüncelerini, görüşlerini ve inançlarını herhangi kısıtlama olmaksızın yayma hakkı tanıyan temel bir haktır. Diğer yandan internet; nefret söylemleri, yanlış bilgiler, siber zorbalık ve bireyler üzerinde ciddi etkiler yaratabilecek diğer zararlı eylemlerin yayılmasına da zemin hazırlayan bir ortama zemin sağlamaktadır.

İnternet, ifade özgürlüğünü teşvik ederken, geleneksel medyayı yöneten yasal rejimin denetimine yol açmasına benzer yeni sorunlar ve tehditler yarattı. İnternetin evrimi, ifade özgürlüğünün kullanımını teşvik ederken, mevcut hukuksal ve yasal düzenlemelerle ifade özgürlüğü ile sınırlamaları arasındaki geleneksel bağı değiştiren yeni riskler ortaya çıkarmıştır. Kullanıcılar sosyal medya platformlarında doğrudan etkileşimde bulunduklarında, bu paylaşımın etkileri ve sonuçları hakkında hiçbir düşünceye sahip olmadan özel hayatlarının mahrem yönlerini paylaşır hale gelmişlerdir. Sosyal medya, sözün özgürlüğünü korur, dillerin çözülmesini kolaylaştırırken birçok çatışmaya da neden olmaktadır.

Sosyal medya platformlarında, ilgili platformun genel koşullarına aykırı olan içerikler, görünürlük açısından kısıtlanır veya tamamen silinir. Ancak, hangi ifadelerin nasıl bir kategoride tanımlanacağına ilişkin standartlar platformdan platforma farklılık göstermektedir (Conseil, 2023: s. 6-7). Hatta, Telegram gibi platformlar, içerikleri hiç denetlememeyi bile tercih ediyor. Facebook veya YouTube gibi daha sıkı standartlar uygulayan platformlar için ise başka büyük zorluklar ortaya çıkıyor, otomatik denetim sistemlerinin, nefret söyleminin çeşitli biçimlerini, farklı sosyal grupları hedef alarak birçok dilde etkili bir şekilde tanımlayıp ortadan kaldırabilmesi sorun olarak durmaktadır. Birçok durumda bu ayrımı yapmada başarısız olmaktadır (Conseil, 2023: s. 6-7). Anonimlik ve dijital iletişim ağlarının erişilebilirliği, kullanıcıların nefret söylemlerine giderek daha fazla maruz kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, nefret söylemi yayan kullanıcılar genellikle yaptırımdan, özellikle de cezai yaptırımlardan korkmamaktadır.

Sonuç olarak, çevrimdışı olarak yasaklanmış nefret söylemi, çevrimiçi ortamda bir tür örtülü dokunulmazlık kazanmaktır.

1.3.2. TikTok'ta Nefret Söyleminin Kısıtlanması Sorunu

Nefret söylemi hem internet'te hem de gerçek dünyada kendini göstermekte; bazı bireyleri ve sosyal grupları değersizleştirmekte, onların sosyal hayata tam ve dinamik bir katılımını reddetmekte ve ifade özgürlüklerini engellemektedir. Ayrıca, aşırı şiddet içeren ideolojileri yaymakta ve kişilerin radikalleşmesine katkıda bulunabilmektedir. Nefret

söyleminin hedef alınan kişileri kamusal alandan çekilmeye zorlandığı durumlar da olmaktır (Conseil, 2023: s. 8).

Bunun için demokratik toplumlarda birliği ve kamu güvenliğini tehlikeye atan bir olgu olarak görülmekte ve bununla mücadele edilmektedir. Avrupa Konseyi (AK) tarafından yapılan tanımda nefret söylemi ve nefret propagandası, bireylerin veya grupların belirli sosyal özellikleri nedeniyle değersizleştirilmesi ve iftira niteliğindeki içeriklerin yayılması ile karakterize edilmektedir (Çelik, 2013: s. 6).

Öte yandan nefret söylemi, artık kamu iletişimi için temel kanallar haline gelmiş olan Facebook, YouTube ve TikTok gibi dijital aracı platformlarda giderek daha fazla yayılmaktadır (Conseil, 2023: s. 8). İnternetteki nefret, aynı zamanda çevrimdışı şiddet eylemlerine yol açabilmekte veya en azından şiddet eylemine giden eşiği kolaylaştırma potansiyeline sahip olabilmektedir. Bu bağlamda, çevrimdışı meydana gelen olaylar da çevrimiçi nefreti tetikleyebilmekte ve onu güçlendiren bir süreci başlatabilmektedir. Platformların denetimi ister insanlar ister algoritmalar tarafından yapılsın, sıklıkla tutarsızlık ve etkinlik eksikliği ile karakterize edilmektedir. Ayrıca, sosyal medya platformlarının ifade özgürlüğü tanımındaki farklılıklar, izin verilen ifade kriterleri büyük ölçüde farklılık gösterdiğinden, nefret söyleminin daha katı yöntemler uygulayan platformlardan çok az veya hiç kısıtlama getirmeyen platformlara aktarmaktan başka bir işe yaramamaktadır (Conseil, 2023: s. 8-9).

ABD de dahil olmak üzere dünya çapında daha fazla veya daha az düzenlemeye doğru bir eğilim olduğundan, dijital devlerle ilgili hukuksal düzenlemeler yapmak hassas bir zorluk teşkil etmektedir (Mouketou, 2021: s. 27). Birçok ülkede, son birkaç on yılda, dijital devlerin geleneksel medya da dahil olmak üzere küçük işletmeler üzerindeki hakimiyeti ve orantısız gücüyle mücadele etmek için bir dizi faktör uygulamaya konmuştur. Bu eylemler sadece dezenformasyonla değil, aynı zamanda internetteki nefret içeriğiyle de mücadele etmeyi ve dijital devlerin faaliyet gösterdikleri ülkedeki vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. İnternette nefret söylemiyle mücadeleye ilişkin olarak, sosyal ağ platformlarını bu yasadışı söylemle mücadeleye ve bu söylemin korunmasına daha aktif bir şekilde dahil ederek harekete geçmek ve onları bu yasalara uymaya zorlamak için bir dizi yasa kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuştur (Mouketou, 2021: s. 27).

Bu gelişmeler olurken, özellikle TikTok, tüm ülkelerde en çok dikkat edilen sosyal medya platformlarının başında gelmiştir. Bu durum, Fildişi Sahili'nde ise farklı bir gelişmeye

yol açmış, bu platforma karşı yönelimi hızlandırmıştır. Bunda TikTok'un diğerlerine göre daha gevşek bir denetime sahip olması ve nefret söyleminin ifadesine daha kolay bir ortam sağlamasının etkisi vardır. Bu durumun ortaya çıkardığı sonuçları gören TikTok yönetimi harekete geçme gereği duymuş ve bazı önlemler almak durumunda kalmıştır.

1.3.3. TikTok'ta Uygulanan Veri Toplama Politikaları

Son on yılda ortaya çıkan diğer sosyal medya platformlarıyla karşılaştırıldığında TikTok, diğer platformlardan daha kısa bir süre içerisinde neredeyse evrensel bir popülerlik kazanmıştır. TikTok, dünya çapında en çok indirilen sosyal ağ uygulaması olarak kendini kanıtlamıştır (Tam, 2022: s. 1). Fransız Senatosu tarafından hazırlanan bir rapora göre, ilk bakışta, sadece farklı bir dijital platform gibi görünen TikTok, iki önemli özelliği ile öne çıkmaktadır. Birincisi yüksek derecede bağımlılık yaratan algoritması, diğeri ise sürekli gizleme çabalarına rağmen, kullanıcılar ve daha genel olarak demokrasiler için bazı riskler oluşturan Çin ve Çin Halk Cumhuriyeti yönetim organlarıyla olan kalıcı ilişkisidir (Senat, 2023: s. 1). Bu nedenle TikTok, şu anda çeşitli ülkelerde tamamen yasaklanmış ve birçoğunda da çeşitli kısıtlamalar yapılmıştır.

TikTok, kullanıcılardan çeşitli yöntemlerle veri toplamakta ve bunu çeşitli algoritmalar oluşturma amacıyla kullanmaktadır. TikTok'un başlıca veri toplama politikaları şu şekilde gerçekleştirilmektedir:

Bireysel profil oluşturmayı sağlayan veri toplama: Diğer birçok uygulama gibi (Google, Facebook, YouTube, vb.) TikTok da doğrudan kullanıcıdan (doğum tarihi, telefon numarası vb.) veya cihazları aracılığıyla (IP adresi, kişi listesi, günlük, panoya kopyalanan bilgiler, konum vb.) veri toplanmaktadır. Ayrıca, kullanıcının 'Sizin İçin' akışıyla sürekli ve hızlandırılmış etkileşiminden kaynaklanan algoritmik profilleme yoluyla da kişisel bilgiler elde edilmektedir. Bu, uygulamanın kişinin açıkça açıklamadığı nitelikleri çıkarmasına olanak tanımaktadır. Bu yolla platform, kullanıcılarının psikolojik bir profilini oluşturmakta ve bunu ticari veya diğer tanımlanmamış amaçlar için kullanabilmektedir (Senat, 2023: s. 3). TikTok'un, kullanıcı tarafından gönüllü olarak veri toplanması için 'minimizasyon' ilkesini uygulamayı da planlamaktadır.

TikTok özellikle tavsiye algoritması ile dikkat çekmektedir. Çok sayıda çok kısa video sunarak hem miktar hem de kalite açısından eşsiz değere sahip 'eğitim verileri' sağlamaktadır. Algoritma, genç kullanıcıları için ana bilgi kanalı olarak hizmet vermesine rağmen şeffaflıktan

yoksundur. TikTok, bazen belirli içeriğin görünürlüğünü azaltarak ve diğer zamanlarda belirli içeriği vurgulayarak "Sizin İçin" beslemesini denetlemek için adımlar attığını kabul ediyor. Dahası, TikTok'un inkarlarına rağmen, bu algoritma Çinli teknolojiye ve onu tasarlayan mühendislere bağlı kalmaktadır (Senat, 2023: 3-4).

TikTok'un algoritması, kullanıcılarının dikkatini çekmede özellikle etkilidir. Videoların kısa formatı, etkileşimleri çoğaltarak, algoritmanın, ilgi alanlarını hızlı bir şekilde tanımlamasını sağlar. Öyle ki bu dikkat çekme yeteneğini, bazı psikologlar TikTok'un "bağımlılık" oluşturmasını sağladığını düşünüyor. Ekranların etkilerini tanımlamak için kullanılan "bağımlılık" terimine ilişkin bilimsel tartışmalar henüz sonuçlanmamış olsa da bazı psikologlar TikTok söz konusu olduğunda "uyuşukluktan" bahsetmeyi tercih etmektir (Senat, 2023: s. 5). Bazı kullanıcılarda görülen uyku yoksunluğu, dikkat sorunları ve hareketsiz yaşam tarzları gibi bulgular endişe verici boyuttadır (Senat, 2023: s. 5).

Ayrıca, uygulama tarafından mobil işletim sistemine yapılan taleplerin yalnızca bir kısmı kullanıcının açık onayını istemektedir. Bu da TikTok'un güvenirliliği tartışmalı hale getiren etkenlerden biridir.

2. BÖLÜM

FİLDİŞİ SAHİLİ'NDE İFADE ARACI OLARAK TİKTOK KULLANIMI

2.1. Fildişi Sahili İfade Özgürlüğünün Genel Görünüşü.

Fildişi Sahili, Afrika'nın batısında yer alan ve 322.462 kilometre kare yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Kuzeyde Burkina Faso ve Mali, batıda Liberya ve Gine, doğuda ise Gana ile komşudur. Güneyinde Gine Körfezi ile çevrilidir. Fildişi Sahili, Fransız sömürgeciliğinin damgasını vurduğu bir tarihe sahiptir ve bugün yaklaşık 29 milyon nüfusa sahiptir (Patrice, 2012: s. 5). Fildişi Sahili, uzun bir mücadele ve çeşitli uluslararası faktörlerin yardımı sayesinde 7 Ağustos 1960 tarihinde ulusal bağımsızlığını ve uluslararası egemenliğini elde etmiştir. 1990'larda Fildişi Sahili, toplumda ifade ve fikir özgürlüğünün arttığı yeni bir döneme girmiştir. Fildişi Sahili'nde farklı görüşlerin kabul görmeye ve gazeteler özgürlüklerin önünü açıcı bir rol oynamaya başlamıştır. Bu durum "basının bahar zamanı" olarak adlandırılmaktadır (Patrice, 2012: s. 7).

Fildişi Sahili'nde medyaya ilişkin mevzuat, ülkenin sosyo-politik durumuna ve gelişimine uygun olması bakımından dinamiktir. Bu mevzuat, 1990 yılından bu yana devam etmekte olan demokratikleşme sürecinin kazanımlarını pekiştirme arzusunu ortaya koymaktadır. Zaman içinde yapılan çeşitli değişiklikler esasen basına yönelik çeşitli tutumları suç olmaktan çıkarmayı, görsel-işitsel sektörü serbestleştirmeyi ve Ulusal Basın Konseyi (CNP) ve Görsel-İşitsel İletişim Yüksek Otoritesi (HACA) gibi medyayı düzenleyici kurumları özerk ve bağımsız hale getirmeyi amaçlamaktadır (Patrice, 2012: s. 7). Sahra Altı Afrika'daki diğer ülkeler gibi Fildişi Sahili de otuz yıllık tek partili sistemin ardından 1990 yılında çok partili sisteme geçmiştir. Bu liberalleşme, diğer alanların yanı sıra, siyasi partilerin ve bakış açılarının çoğulculuğuna ve tüm vatandaşlar için ifade özgürlüğüne yol açtı. Ayrıca bağımsız bir basının kurulmasını, özerk sendikaların oluşturulmasını ve seçim kurallarının belirlenmesini de kolaylaştırdı (Agney, 2023: s. 6).

Fildişi Sahili'nde hem çevrimiçi hem de çevrimdışı ifade özgürlüğü temel haklardandır. Mevzuat, çevrimiçi ve sosyal ağlarda ifade özgürlüğünün yanı sıra bireylerin ve kuruluşların siber saldırılara karşı korunmasını da sağlar. Kişisel veriler de koruma altındadır. Ayrıca, Afrika'da ifade Özgürlüğüne İlişkin İlkeler Bildirgesinin 1. Maddesine göre, sözlü, yazılı veya basılı olarak ve ayrıca sanat ve sınır ötesi de dahil olmak üzere diğer iletişim biçimlerinde her türlü bilgi ve fikri arama, alma ve verme hakkı da dahil olmak üzere ifade ve bilgi edinme

özgürlüğü hakkı, temel ve devredilemez bir hak ve demokrasinin temel bir dayanağıdır. "Herkes, herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaksızın ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkından yararlanma konusunda eşit fırsatlara sahip olmalıdır (Georges, tarihsiz: s. 40).

Fildişi Sahili hükümeti basınla ilgili çeşitli eylemleri suç olmaktan çıkarmış olsa da gazeteciler ve muhalif sesler hala yanlış bilgi yaymaktan yargılanmakta ve fahiş para cezalarına çarptırılmaktadır. Bu durum başlı başına oto sansür girişimlerini ve potansiyel eleştirel seslerin sindirilmesini temsil etmektedir. İnternet ve sosyal ağlara erişim ve kullanımla ilgili olarak, TikTok gibi platformlarda dezenformasyonun yayılması, ülkedeki ifade özgürlüğü ve çevrimiçi basın açısından ilerlemeyi potansiyel olarak tehdit edebilir. Ancak ister çevrimiçi ister çevrimdışı olsun, ifade özgürlüğü ve bilgi edinme özgürlüğü gibi temel insan hakları her demokratik toplumun temel direkleridir. Bu koşullar siyasi ve toplumsal katılım için elzemdir; böylece medya, hükümet aygıtına karşı eleştiri ve karşı güç olarak kamusal bir varlık rolünü gerçekten üstlenebilir.

2.2.Fildişi Sahili'nde Sosyal Medya Kullanımı

Afrika'nın pek çok yerinde olduğu gibi Fildişi Sahili'nde de sosyal medya platformları siyasi bilginin yayılması, toplumsal protestoların ifade edilmesi, kamuoyunun şekillendirilmesi ve demokrasinin gelişmesi için kilit etkenler haline gelmiştir (Agney, 2023: s. 3). İnternet kullanımının artması ve akıllı telefonlar ve dizüstü bilgisayarlar gibi dijital teknolojilerin yaygın olarak benimsenmesi Fildişi toplumunda da önemli dönüşümlere yol açmıştır. Sabit ve mobil telekomünikasyondan internet ve BT'ye kadar bilgi ve iletişim teknolojileri dönüş hızla büyümekte ve kamu ve özel idarelerin yanı sıra halk tarafından da günlük olarak kullanılmaktadır. Bu hızlı teknolojik ilerlemeyi açıklayabilecek bir dizi faktör bulunmaktadır. Fildişi Sahili hükümeti bir yandan bu alandaki yasal ve kurumsal çerçeveleri güçlendirmeye çalışırken diğer yandan da ülke genelinde telekomünikasyon altyapısını geliştirmektedir.

Ancak bu yeni ve gelecek vaat eden teknolojik dinamik, radikal değişiklikleri öngörmek için incelenmeyi hak eden benzeri görülmemiş olgulara da yol acımaktır. Fildişi Sahili'nde 5.1 milyonu sosyal ağ kullanıcısı olmak üzere 12 milyon 940 bin internet kullanıcısı bulunmaktadır (Sylvain, 2023: s. 3). Hatta, bu yenilikçi ekosistem insanların tüketim pratiklerini ve özellikle de perakendecilerden alışveriş yapma biçimlerini de dönüştürmüştür. Son yıllarda, dijital sosyal ağlarda yeni çevrimiçi satış yöntemleri ortaya çıkmıştır.

Facebook, WhatsApp, Instagram, TikTok ve Telegram gibi platformlar Fildişi Sahili'nde mal ve hizmet pazarlamak için popüler yerler haline geldi. France 24 kanalı tarafından 2021 yılında yayınlanan bir rapor, Fildişililerin artan sosyal ağ kullanımları sayesinde e-ticarete giderek daha fazla dahil olduklarını ortaya koyuyor. Bu nedenle, somut ürünlerden (tüketim malları) maddi olmayan mallara (hizmetler) kadar bir dizi ticari fırsat sunan yerel startup'ların ortaya çıkışına tanık olunmaktadır. Nitekim çevrimiçi perakendeciler kişisel sayfalarını satış noktalarına dönüştürmek için değiştirmektedirler ya da dijital platformlarda uzmanlaşmış satış grupları oluşturmaktadırlar (Sylvain, 2023: s. 4).

Diğer yandan sosyal medyanın Fildişi toplumu üzerindeki olumlu katkılar ile kayda değer olumsuz etkiler arasında bir zıtlık göze çarpmaktadır. Eğlence değerlerinin ötesinde, bu platformlar Fildişililerin günlük yaşamlarında giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Bir yandan, sosyal ağlar diyalog ve fikir alışverişi alanları haline gelerek sosyal sorunların çözülmesine ve olumlu değerlerin teşvik edilmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle çevrimiçi reklamcılık sayesinde işletmelerin kurulmasını teşvik etmiş ve dayanışma hareketlerini katalize etmişlerdir. Kamu yönetimine ilişkin yapıcı tartışmalar da verimli bir zemin bulmuş ve hükümeti halkla diyaloğa girmeye teşvik etmiştir. Ayrıca bu platformlar birçok Fildişili için profesyonel fırsatlar yarattı. Online işe alımlar yoluyla ya da içerik üreticisi olarak yeni ekonomik beklentilere kapı açan işler bulunmuştur. Ancak sosyal ağların olumsuz yanlarının da olduğunu kabul etmek gerekir. Kolay para arayışına değer veren prefabrik modellerin yaygınlaşmasına, kadın çıplaklığının sergilenmesine ve hatta gençler arasında fuhuş ve uyuşturucu kullanımının yaygınlaşmasına yol açmıştır (Köseoğlu, 2023: s. 16). Dolandırıcılık organize hale gelerek çevrimiçi güven ve güvenliği zayıflatmıştır.

Son yıllarda Fildişi Sahili'ndeki kamusal alan da hızlı ve etkileyici bir dijitalleşme sürecinden geçmiştir. Dijital medya, Fildişi toplumunda demokratik mücadelelerin yürütülme şeklini de kademeli olarak değiştirdi. Bu dijital alanlarda giderek daha fazla tartışma yapılıyor. Bu dijital platformlar, yeni vatandaş katılımı biçimlerinin ortaya çıkışına yardım etmektedir. Geleneksel medyanın aksine, dijital sosyal ağlar ortak ilgi ve kaygıları olan vatandaşlara bir araya gelme ve iletişim kurma fırsatı sunmaktadır. Dijital sosyal ağlar, halkın ülkenin siyasal ve sosyal yaşamına daha aktif bir şekilde katılmaları için onlara benzeri görülmemiş fırsatlar sunmaktadır. Fildişi Sahili'nde kamusal alanda dijitalleşmenin yaygınlaşması, internet ve akıllı telefonların yaygın kullanımına bağlanabilir (Agney, 2023: s.7-8).

Günümüzde dijital iletişim teknolojileri, bilginin yayılması, sivil katılım ve Fildişi Sahili'ne özgü bir tartışma alanının yaratılması için büyük önem taşımaktadır. Çok sayıda Fildişili bilgi edinmek, görüşlerini paylaşmak ve güncel ulusal meseleleri tartışmak için internete ve özellikle de sosyal ağlara yönelmeyi tercih etmiştir. Facebook, WhatsApp ve YouTube gibi dijital platformlar, siyasi aktörlerin ve vatandaşların eylemlerini paylaştıkları ve etkileşimde bulundukları özgür ifade alanlarına dönüşmüştür. Dolayısıyla çağdaş iletişim dinamiklerini harekete geçirmektedirler (Agney, 2023: s. 8-9). Buna ek olarak, sosyal ağların ortaya çıkışıyla birlikte, çevrimiçi kamusal alanın siyasi aktörler ve vatandaşlar tarafından yoğun olarak kullanıldığına tanık olunduğunu da belirtmek gerekir. Dijital kamusal alanın bu şekilde ele geçirilmesi, medya ve tartışma forumlarının oluşturulması ve işletilmesinde kendini gösteriyor. Hem muhalefetten hem de iktidardan siyasi oluşumlar (partiler, hareketler, dernekler, gruplar, şahsiyetler) artık faaliyetlerini özgürce sürdürebilecekleri ve kamusal alanda varlıklarını ortaya koyabilecekleri kendi çevrimiçi bilgi ve iletişim platformlarına sahiplerdir. Bu bağlamda siyasi aktörler ve aktivistler, siyasi ideolojilerini yaymak, üyeleri arasında görünürlüklerini arttırmak ve kamusal tartışmalara katılımlarını teşvik etmek için, gençleri davalarına çekmek için TikTok sosyal ağına da yatırım yapmışlar ve etkili şekilde kullanmaya başlamışlardır (Agney, 2023: s. 9). Böylece, TikTok Fildişi Sahili sosyal medya dünyasına girmiş, adım attıktan sonra da hızla yaygınlaşarak kısa zamanda ülkenin en büyük sosyal medya platformlarından biri haline gelmiştir.

2.3. Fildişi Sahili'nde TikTok ve İfade Özgürlüğü Olgusu

İstatistiklere göre Fildişi Sahili nüfusunun %75'inden fazlası gençlerden oluşuyor. We Are Social ve Meltwater'ın son konsolide raporu, Fildişi Sahili'ndeki gençlerin %45,5'inin sosyal ağları kullandığını göstermektedir (Wilson, 10.07.2024). Bu da gençlerin sosyal ağ dünyasında merkezi bir rol oynadığı anlamına gelmektir. Gençler için bu platformlar kendilerini ifade etmenin, düşüncelerini paylaşmanın ve dünyayla bağlantı kurmanın bir aracıdır. Dolayısıyla bu platformlar Fildişi Sahili'ndeki gençler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Sosyal ağların gençler üzerindeki etkisi hakkında bir fikir edinmek için TikTok önemli bir örnektir. TikTok şu anda Afrika kıtasında en yaygın kullanılan sosyal medya platformlarından biridir (Affagnon, 2022: s. 309-310). Bu bağlamda çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu dört ana grupta toplanan 60 etnik grubun bulunduğu Fildişi Sahili'nde de özellikle gençler için önemli bir ifade aracı haline gelmiştir. TikTok sosyal ağı sayesinde Fildişili

kullanıcılar mizah ve müzikten siyaset ve sosyal tartışmalara kadar çeşitli konularda kısa videolar paylaşarak yaratıcı ve eğlenceli yönlerini ortaya koymaktadır (Donguy, 2024: s. 34).

TikTok, kısa zamanda Fildişi Sahili toplumunda farkındalık ve aktivizm yaratmak için bir araç haline geldi. Bazı TikTokçular bunu sosyal adaletsizlikleri kınamak, siyasi ve kamusal konular hakkında görüş bildirmek veya eğitim, çevre veya cinsiyete dayalı şiddet gibi konularda farkındalık yaratmak için kullanmaktadır (Florrence, 2023: s. 2). Bu ağ aynı zamanda meydan okumalar ve trendler sayesinde gelişmekte olan sanatçıların lansmanını ve tanıtımını yapmanın bir yoludur.

Ancak, görünürdeki özgürlüğe rağmen Fildişi Sahili'nde bu sosyal ağların gözetim altında olduğunu belirtmek gerekir. Ülkede hakaret, nefret söylemi ve siber suçlarla ilgili çeşitli hukuksal düzenlemeler bulunmaktadır. Buna rağmen bazı kullanıcılar hassas konulara değinmekten kaçınmamaktadır. Bu anlamda TikTok, diğer ülkelerde olduğu gibi özellikle etnik, siyasi ve dini konularda nefret söyleminin daha rahat dile getirildiği bir ortamdır ve bu da düzenleme ve kullanıcı koruması açısından zorluk teşkil etmektedir. Şu anda, Fildişi Sahili'nde Ekim 2025'te yapılacak başkanlık seçimlerine yaklaşık bir yıl vardır. TikTok başta olmak üzere sosyal ağlarda, diğer şeylerin yanı sıra şiddeti teşvik edebilecek nefret söylemine vurgu yapıldığını görülmektedir. Siyasi ve toplumlararası çatışma riskleri artıyor, bu da 2010-2011 yılında meydana gelen ve çok sayıda insanın hayatını kaybettiği olayın tekrarlanması korkusunu arttırmaktadır. Bu, demokratik ülkeler için olduğu kadar ülke halkının tam bir uyum ve güvenlik içinde yaşayabileceği bir demokrasiye ulaşmayı amaçlayan Fildişi Sahili gibi bir toplum için de zararlıdır (Kouame, 2022: s. 27).

Fildişi Sahili'nde vatandaşlar ve siyasetçiler hedef kitleleri bilgilendirmek için bu dijital platformları giderek daha fazla kullanmaktadır. Geleneksel medyanın aksine, yeni ortaya çıkan bu dijital platformlar gerçek birer siyasi forum haline gelmiştir. Veriler, sosyal ağların, özellikle de TikTok'un, Fildişi Sahili'nde hem bilginin yayılmasında hem de sosyo-politik katılım ve protestolarda büyük önem taşıdığını göstermektedir (Agney, 2023: s. 2). Bununla birlikte, TikTok'un, kamuoyunu şekillendirerek Fildişi Sahili'nin dijital ortamında bir denge unsuru olarak hareket ettiği ileri sürülse bile, şu anda demokratik süreçte sağlıklı bir müzakere işlevi görmemektedir.

2.3.1. TikTok'un Tercih Edilme Nedenleri

Web kullanıcılarının TikTok'a yönelmesini sağlayan ve popüler gelmesini sağlayan etkenler, bu platformun niteliğinden kaynaklanmaktadır. Öncelikle, TikTok'un güçlü algoritması, Afrika toplulukları arasındaki popülerliğinin ana nedenidir. Diğer platformlarla karşılaştırıldığında, TikTok'un öneri algoritması kullanıcı deneyimiyle bağlantılı bir algoritmadır (Affagmon, 2022: s. 310). Yine genel olarak TikTok kullanıcıları videolarını oluşturmak için kullanıcı dostu düzenleme araçlarının yanı sıra çeşitli müzik seçimleri ve çok sayıda filtre yapma olanağına sahiptir. Buna ek olarak TikTok, kullanıcıların dahil olabileceği geniş bir içerik yelpazesi sunmaktadır (Affagnon, 2022: s. 313). Bu da internet kullanımının sürekli arttığı Afrika'da, onun tercih edilmesinin ana nedenlerinden biri olmuştur.

TikTok, benzersiz ve büyüleyici kısa video formatı sayesinde dünya genelinde olduğu gibi Fildişi'nde de hızla popülerlik kazanmıştır. Platform, aynı zamanda kullanıcı dostu arayüzü ve kolay navigasyonuyla da dikkat çekmekte ve içerik üretimini herkes için erişilebilir kılmaktadır. Son derece güçlü bir algoritmaya sahip olan TikTok, özel içeriği vurgulama konusunda mükemmeldir ve kullanıcıları zamanlarının büyük bir bölümünü uygulamaya ayırmaya teşvik etmektedir (Çakır, 2023: s. 4). Kullanıcı deneyimini iyileştirmek için bu platformu sürekli olarak geliştiren TikTok, halihazırda mevcut olanları korurken yeni kullanıcıları çekerek yüksek bir genişleme oranını korumayı da başarmaktadır.

Kullanıcılar tarafından TikTok'un tercih edilmesi, kullanıcıların 3 saniye ile 10 dakika arasında müzik, kullanıcılar tarafından oluşturulan sesler veya müzik endüstrisinden müzik alıntıları eşliğinde kısa videolar çekmesi prensibinden gelmektedir. Bu yönüyle Google Play Store'da bir milyardan fazla indirme ile en büyük topluluğa sahip klip paylaşım uygulamasıdır (Donguy, 2024: s. 16). TikTok ünlüler arasında büyük bir popülerliğe sahiptir ve viral trendler sayesinde birçok şarkıyı ve kullanıcıyı ikonik statüye yükseltmiştir. Bu trendler hashtagler kullanılarak yayılabiliyor, bu da görüntülenme sayısını artırabiliyor ve etkinliğin büyümesini teşvik edebiliyor. Uygulamanın büyümesi, Facebook grubunun bir parçası olan Instagram örneğini takip ederek rakiplerini bu videolar fikrini benimsemeye teşvik etmektir (Donguy, 2024: s. 14).

TikTok, cep telefonlarında çok fazla zaman geçiren mükemmel genç etkileyiciler (influencerlar) ile çok popüler bir uygulama haline gelmiş durumdadır. Yayınlandıktan sonra tekrar tekrar oynatılan 3 saniye ile 60 saniye arasında değişen kısa filmler sunmaktadır. Bu

strateji, TikTok'u birbiri ardına izlenebilen içeriklerle gezinmesi kolay bir platforma dönüştürerek kısa, akılda kalıcı ve sindirilmesi kolay mesajlardan hoşlanan gençlere ve gençlere hitap etmektir. Kısa formatlarına ek olarak TikTok, kullanıcıların çeşitli içerik türleri üretmelerine olanak tanır. Meydan okumalar, dudak senkronizasyonu, dans, komedi videoları ve sihirbazlık numaraları platformdaki en popüler trendlerden sadece birkaçıdır. Uygulama, kullanıcılara ses efektleri ve tepkiler, ifadeler, özel efektler, paylaşılan içeriğe video yanıtları ve onu oldukça çekici kılan diğer etkileşimli özellikleri paylaşma şansı sunmaktadır.

Bu yönleriyle TikTok'ta belli bir özgünlük hakimdir ve genellikle topluluğunu yönlendiren şeyin merkezinde yer alır. Kullanıcılar, kendileriyle kişisel olarak konuşan içeriği, özgünlüğü gösteren gönderileri tercih eder. Platformu bugünün nesli için bu kadar çekici kılan bu özgünlük arayışıdır. Aslında, daha az cilalı ve dolayısıyla daha özgün görünen videolar daha fazla etkileşim çekme eğilimindedir (Donguy, 2024: s. 63).

Markalar için, TikTok içeriklerine özgün bir boyut entegre etmek, kitleleriyle ilişkilerini güçlendiren verimli bir yaklaşımdır. Etkileyiciler (influencerlar) da bu platformda yayınlanan içeriğin doğasında var olan komiklik nedeniyle TikTok'u tercih etmektedir (Sylvain, 2023: s. 15). TikTok aynı zamanda halk için de bir önceliktir, çünkü platform iş acenteleri ile de iş birliği yapmıştır. Gençler, iş arama ajansları tarafından aktarılan videolar, tavsiyeler ve ipuçları ile iş ve eğitim arayışlarında kendilerine yardımcı olacak kaynaklar bulabilirler.

TikTok yüksek düzeyde kullanıcı katılımına sahiptir. TikTok kullanıcıları, platformda diğer sosyal platformlardan daha fazla zaman geçirerek yüksek düzeyde etkileşime sahiptir. Uygulamada, bu kullanıcı katılımı, yeni içeriklerin keşfedilmesi ve beğeniler, yorumlar ve paylaşımlar gibi etkileşimlerle kendini göstermektedir. TikTok'ta, meydan okumalar ve popüler hashtag'ler de dinamik katılımı mümkün kılarak kullanıcıları yanıt olarak kendi içeriklerini oluşturmaya teşvik etmektedir. Ayrıca, etkileşim düzeyi söz konusu platformla sınırlı değildir. Sıklıkla TikTok videolarının yorumlandığı ve paylaşıldığı diğer sosyal ağlara ve çevrimiçi tartışmalara uzanır, böylece erişimlerini genişletir. Böylece geniş ve çeşitli bir kitle oluşmuştur. TikTok, birçok niteliğinin yanı sıra geniş bir kitleye ulaşma kabiliyetiyle de öne çıkmaktadır (Donguy, 2024: s. 7-8). Genç nesil onu ilk benimseyenler olsa da platform aynı zamanda tüm yaş gruplarına hitap ederek markalara geniş bir tüketici yelpazesini hedefleme fırsatı sunmakta, bağımlılık yaratan bir içerik biçimiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Ayrıca, TikTok'un etkileyiciler (influencerler) ve web kullanıcıları arasında bu kadar popüler olmasının nedenlerinden biri de uygulamanın ticari faaliyetlerde önemli bir rol oynamasıdır. Bu platformda bulunan videolar genellikle komik, eğlenceli ve benzersiz hikayelerle doludur ve şirketlere kendiliğinden kullanıcılara hitap eden reklam kampanyaları tasarlama fırsatı vermektedir. TikTok'ta şirketler, kullanıcıların dikkatini çekmek için tasarlanmış çeşitli yaratıcı araçlara erişebilir. Markalar ayrıca etkileşimli filtreler, özel efektler ve gelişmiş düzenleme seçenekleri gibi araçları kullanarak öne çıkabilmekte ve ilgi çekici hikayeler anlatabilmektedir. Bu özellikler, platformun genç ve dinamik kitlesine hitap etmenin iki önemli yönü olan yaratıcılığı ve yeniliği teşvik etmektedir.

Bu nedenle bugün TikTok, Pazarlama için markaların ürün ve hizmetlerini tanıtmak için tercih ettikleri sosyal kanal olmuştur ve Meta'nın başını çektiği diğer platformlarla arasındaki fark gün geçtikçe açılmaktadır (Çakır, 2023: s. 3). Bu platform, markalara ve profesyonel hesaplara çeşitli araçlar ve kaynaklar sunarak şirketlerin reklam oluşturmasını kolaylaştırıyor. Ayrıca uygulamanın belirli şirketlerin müşterileri için etkisini de ortaya koyuyor. Reklamcıların TikTok'taki içerik oluşturucular tarafından üretilen içerikten yararlanmasına ve en başarılı videoları reklamlara dönüştürmesine olanak tanıyan bir çözüm olan platform, bünyesindeki trendleri belirleyen geniş bir içerik oluşturucu ekosisteminin keşfedilmesini teşvik etmektir. Bu ticari eylemler, günümüzde kullanıcıların markalar üzerindeki gücünü vurgulamaktadır. Uygulama, içerik oluşturucuların ve influencerların şirketler ve müşteriler arasındaki yeni iletişim araçlarında kilit oyuncular olduğunun farkındadır (Çakır, 2023: s. 8).

Bu bağlamda platform, kullanıcılar için çevrimiçi işlem yapma imkânı sunan bir "satın al" düğmesi sunmaktadır. Aslında TikTok, genellikle ücretli etkileyiciler tarafından aktarılan uygulamada, ulaşılmada zorluklar yaratan çok sayıda marka ile iş birliği içinde çalışmaktadır. Platform ayrıca, kişiye özel reklamlar oluşturmak için kullanıcı verilerini markalara satmayı teklif etmektedir (Donguy, 2024: s. 15).

Böylece, TikTok'un ticari faaliyetler için sağladığı olanaklar onun hızla yaygınlaşmasında etkili olmuş, kısa videoları ve viral trendleriyle bu platform, Afrika'da büyük popülerlik kazanmıştır. Kısa videolar, özellikle Fildişi Sahili'nde özellikle ticari pazarlama konusunda hayati bir rol oynamaktadır (Sylvain, 2023: s. 3). Tiktok'un potansiyelinden yararlanan Fildişi Sahili'ndeki işletmeler, bunu potansiyel müşteri yaratmanın ve işlerini büyütmenin bir yolu olarak kullanmaya başladığı görülmektedir.

TikTok'un vatandaşlar ve influencerlar için bir sosyal ağ olarak kullanımının artması ve önemli çeşitli şekillerde görülebilir: İlk olarak, etkileyiciler ve markalarla ortaklıklara büyük katkı sağlamaktadır. Fildişi Sahili'ndeki popüler TikTok etkileyicileriyle ortaklık yapmak, markanın görünürlüğünü ve güvenilirliğini önemli ölçüde arttırmaktadır. Bu etkileyiciler büyük bir takipçiye sahiptir ve kitleleriyle rezonansa giren ilgi çekici içerikler oluşturabilmektedir. Onlarla ortaklık kurarak daha geniş bir kitleye ulaşabilir ve sadık hayran kitlelerinden potansiyel müşteriler oluşturabilmektedir (Sylvain, 2023: s. 9). Bir de modaya uygun meydan okumalar vardır. TikTok, kullanıcıların ortak bir temaya veya etkinliğe katıldığı viral meydan okumalarıyla bilinir. Markaya özgü bir meydan okuma oluşturmak, kullanıcı katılımını artırabilir ve dikkat çekebilir. Meydan okumanın ürün veya hizmetinizle ilgili olduğundan emin olun, kullanıcıları markanızla ilgili içerik oluşturmaya ve bunları takipçileriyle paylaşmaya teşvik edin. Bu, web sitenize trafik ve potansiyel potansiyel müşteriler oluşturabilir.

İkinci olarak ürün veya hizmetleri tanıtmakta önemli bir yer edinmiştir. TikTok'u kullanmanın etkili bir yolu, ürünleri veya hizmetleri yaratıcı ve eğlenceli bir şekilde sunmaktır. İlgi çekici bir anlatı veya hikâyeyi korurken, tekliflere uygun ve bunların faydalarına odaklanan kısa videolar oluşturmaktadır. Ürünleri sade ama büyüleyici bir şekilde sunarak, potansiyel müşterilerin dikkatini çekebilir ve onlar potansiyel müşterilere dönüştürebilmektedir.

TikTok topluluğuyla etkileşim kurulması TikTok'ta güçlü bir varlık oluşturmak, platformun topluluğuyla aktif katılımı gerektirmektedir. Yorumlara cevap vermek, trend olan konuşmalara katılmak ve ilgili hesapları takip etmek, markanın sektörde öncü olarak kurulmasına yardımcı olabilir.

Kullanıcılarla etkileşim kurmak da güven oluşturur ve potansiyel müşteri dönüşümü olasılığını artırır. Ayrıca eyleme çağrı da kullanıcıları istenen eylemlere yönlendirmek için TikTok videolarına güçlü bir harekete geçirici mesaj eklemek çok önemlidir. Örneğin, izleyicileri web sitesini ziyaret etmeye, bir bültene kaydolmaya veya videonun açıklamasındaki bir bağlantıya tıklayarak özel bir tekliften yararlanmaya teşvik edilebilir. ‘Çekici bir eyleme çağrının ‘’call-to-action (CTA) dahil edilmesi, izleyicileri potansiyel müşterilere ve potansiyel müşterilere dönüştürmeye yardımcı olur (Mejtoft, 2021: s. 3). Eyleme Çağrı (CTA), bir web sayfasında e-posta bülteninde, sosyal medyada veya reklamlarda kullanıcıların belirli bir işlem yapmasını sağlamak için kullanılan kısa bir mesajdır (Mejtoft, vd., 2021: s. 4). Bu platform şirketlere daha insani ve erişilebilir bir yön sunma fırsatı sunuyor. Kısa, rahat videolar bir markaya insani bir boyut kazandırarak şirketin iç yönlerini, çalışanlarını ve ilkelerini sunabilir.

Bu otantik yöntem müşterilerle aradaki duygusal bağı güçlendirebilir. Günlük yaşamdan kesitler, pratik kılavuzlar ve motivasyon hikayeleri yayınlayarak izleyicilerle yakın bir bağ kurabilir. Bu, rekabetçi bir ortamda müşterileri çekmek ve elde tutmak için çok önemli olan dinamik ve olumlu bir marka imajı oluşturmaya yardımcı da olur (Sylvain, 2023: s. 15).

Kısacası, Fildişi Sahili'nde bir pazarlama aracı olarak TikTok'tan yararlanmak, potansiyel müşteri oluşturma ve iş genişletme için çok faydalı olabilmektedir. Etkileyicilerle iş birliği yaparak, trend olan zorluklar yaratarak, ürün veya hizmetleri sergileyerek, TikTok topluluğuyla etkileşime girerek ve etkili CTA'lar ekleyerek, işletmeler erişimlerini en üst düzeye çıkarabilir ve web sitelerine trafik çekebilmektedir (Mejtoft, vd., 2021: s. 4).

Bir yandan, sosyal ağlar tartışma ve fikir paylaşımı için platformlar haline gelmiş, sosyal sorunların çözümünü ve yapıcı değerlerin teşvik edilmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle çevrimiçi tanıtım yoluyla işletmelerin kurulmasını teşvik etmiş ve dayanışma eylemlerini canlandırmışlardır. Kamu yönetimine ilişkin yapıcı tartışmalar da gelişerek hükümeti vatandaşlarla diyaloğa girmeye teşvik etmiştir. Dahası, bu platformlar Fildişililer için bir dizi kariyer fırsatı yarattı. Çevrimiçi işe alım ve içerik oluşturma, yeni ekonomik fırsatların önünü açarak iş bulunmasını sağlanmıştır.

Platform, günlük yenilikleriyle öne çıkmaktadır. TikTok'ta başarılı olan etkileyiciler, içerik üretiminde yenilik yapmayı da başarabilmektedir. Sadece eğlenceli değil, aynı zamanda daha fazla aboneye hitap etmek ve reklam için markaları çekmek için yeni ve şaşırtıcı bir şey sunan videolar oluşturarak trendlerin geçici doğasından yararlanırlar. Modaya uygun müzikleri entegre etmek, platformun en popüler etkileyicileriyle etkileşim kurmak ve mevcut içeriği sanatsal olarak yeniden tasarlamak, yenilikçi içerik üretmek için kullanılan stratejilerden sadece birkaçıdır. TikTok'ta viral olan videolar hızla daha fazla görüntüleme alabilmekte ve markalara önemli ölçüde görünürlük kazandırabilmektedir (Tam, 2022: s. 10). Viral trendlerden yararlanmak için markalar, platformda heyecan yaratan en son başarıları ya da karşılaşılan sorunları yakından takip etmeye çalışmaktadır. Bu ise gerektiğinde içeriklerini hızlı bir şekilde tasarlamak veya revize etmek için proaktif bir şekilde inisiyatif almalarını sağlamaktadır.

Sonuç olarak TikTok'un gerek sosyal ve siyasi hayatta gerekse ekonomik ve ticari hayatta sağladığı olanak ve fırsatlar ve gençler için kullanım kolaylığına dayanan özellikleri bu platformu Fildişi Sahili'nde kısa süre içinde popüler hale getirmiştir. Bugün en çok kullanılan

ikinci sosyal medya platformu durumundadır. Ülke gündemi oluşturmada da önemli bir etkiye sahiptir.

3. BÖLÜM
FİLDİŞİ SAHİLİ'NDE TİKTOK'TA NEFRET SÖYLEMİ ANALİZİ

3.1.Fildişi Sahili'nde Nefret Söyleminin Yaygınlaşmasında TikTok'un Rolü

Zengin kültürel ve dilsel çeşitliliğe sahip Fildişi Sahili, sosyal uyum ve ulusal birlik açısından önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklar, sosyal ağların bilgi ve söylemin yayılmasında önemli bir rol oynadığı dijital alanda giderek daha görünür hale gelmektedir. TikTok bu platformlar arasında Afrikalılar için özel bir cazibeye sahip olması nedeniyle daha çok öne çıkmaktadır. TikTok sıklıkla eğlence ve yaratıcı ifade için kullanılsa da aynı zamanda nefret ve kabilecilik mesajlarının yayılabildiği bir alan haline gelmektedir. Platformun viral algoritması bu tür içeriklerin hızla yayılmasını sağlamaktadır. Etkileri basit dijital alışverişlerin ötesine geçerek, zaten derin bölünmelerle karakterize olan bir ortamda etnik, bölgesel ve sosyal sürtüşmeleri yoğunlaştırmaktır. Buralarda şekillenen nefret söylemi sadece internette değil çevrimdışı olarak da yayılmaktadır.

Fildişi Sahili'ndeki sosyo-politik bağlamın son beş yıldaki istikrarsızlığı, büyük ölçüde politikacılar ve destekçilerinin dijital alana sızmasına bağlanabilir. Bu aktörler siyasi konumlarını güçlendirmek ve potansiyel rakiplerini dışarıda tutmak için sosyal medyadan önemli ölçüde yararlanmakta ve bu yolla kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Böyle bir ortamda, yanlış bilgilendirme ve nefret söyleminde önemli bir artış görmeyi bekleyebiliriz. Bu durumun insan hakları ve ülkedeki sosyal uyum üzerinde önemli bir etkisi olmuştur (Londa, 2022: s. 6).

Aslında sosyal ağlarda, özellikle de gençler tarafından en çok kullanılan ağ olan TikTok'ta nefret söylemi, Fildişi Sahili'nde siyasi ortamın parçalanmasına ve iktidar ile muhalefet arasında güçlü bir kutuplaşmaya katkıda bulunan siyasi rekabet nedeniyle artmaktadır (Kouame, 2022: s.7). Bu siyasi gruplaşmalar genellikle etnik ve bölgesel kriterlere dayandığından, aralarında veya kendi içlerinde herhangi bir çatışma veya anlaşmazlık kaçınılmaz olarak çeşitli ilişkili topluluklar içinde bölünmelere ve topluluk içi veya topluluklar arası çatışmalara yol açmaktadır. Başka bir deyişle, nefret söylemi, gençler için ana bilgi kaynağı olan sosyal medya tarafından yaygınlaştırılmaktadır. Bunları denetlemek ve önünü alabilmek oldukça güç ve karmaşıktır. Bu nedenle sosyal ağlar, ekonomik fırsatların eksikliği nedeniyle kırılganlıkları artan Fildişi Sahili'ndeki gençlerin söylemleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ne yazık ki, bu nefret söylemiyle bağlantılı şiddetin merkezinde de yer

alabilmektedir (Kouame, 2022: s.7). Dolayısıyla, farklı topluluklardan iki birey arasındaki en küçük bir çatışma bile, yüzeyde barış içinde yaşıyor gibi görünen topluluklar içinde hızla şiddetin tırmanmasına yol açabilecek gerilimler yaratabilmektedir.

Liderlerin seçmenleri tarafından aşağılanması ve hakarete uğraması çok sayıda resim, video ve yayınlanan mesajlarda görülebilir ve gözlemlenebilir. Aynı aileden, aynı sosyal gruptan ve hatta bazen aynı dini cemaatten gelebilen siyasi rakipler arasında da düşmanca ve aşağılayıcı söylemler vardır. Aşağılama ve iftira ne yazık ki modern medya kullanıcıları için sıradanlaşmış durumdadır. Ayrıca, sosyal medya platformlarında, iki ya da daha fazla kişi arasında, bir eylem ya da ideolojiyi destekleme ya da bir olay ya da hareketle ilgili görüş ayrılıklarını dile getirme nedeniyle ortaya çıkan belirgin karşıtlıkların medyada yoğun bir şekilde yer almasının artık olağan bir durum olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bunlar, ağırlıklı olarak hakaretler ve mahremiyeti ihlal eden küçük düşürücü ifadelerle karakterize edilen bir tartışmalardır (Conseil, 2023: s.11). Sosyal medya platformları ve bu bağlamda TikTok, kişisel ve partizan amaçlar uğruna demokrasiyi bu şekilde tehlikeye atmaktadır. İnternet kullanıcılarının genellikle dezenformasyon niteliğindeki konuşmalardan, görüntülerden vb. etkilenen ve bu nedenle tepki vermekten kaçınmayan topluluklar oluşturması, bu platformları nefretin teşvik edildiği bir yuvaya dönüştürdüğü için bu durum özellikle doğrudur. Bunun için TikTok'taki nefret söylemleri ve kabileciliği körükleyen mesajların artması toplumun geleceği için ciddi sonuçlar doğurma riski taşımaktadır. Bu tür içerikler, zaten istikrarsız olan bir ortamda etnik, bölgesel ve siyasi gerilimleri yoğunlaştırmaktadır. Bu paylaşımlarda ifade edilen sözler, ayrıştırıcı söylemleri teşvik ederek ve klişeleri güçlendirerek platformun ana kitlesi olan gençler üzerinde önemli etkiler meydana getirecek bir nitelik kazanmıştır.

3.1.1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Facebook, Instagram benzeri sosyal medya platformları gibi TikTok da herkesin içerik yayınlamasına ve diğer kullanıcılarla paylaşmasına olanak tanıyan halka açık bir forumdur. Ancak, Fildişili internet kullanıcılarının sosyal medyada, özellikle de TikTok ve Facebook'ta oluşturdukları tartışma forumları ve yorumlar olumsuz bir üne sahiptir (Conseil, 2023: s.7). TikTok'un gelişi Fildişi Sahili'nde nefret söyleminin artmasına yol açmış gibi görünmektedir. Fildişi Sahili çok genç bir nüfusa sahiptir ve TikTok kullanan gençler, bilgi eksiklikleri nedeniyle ifade özgürlüğüne sahip olduklarını düşünerek sık sık hakaret ve nefret dolu yorumlar yapabilmektedir.

Çalışmanın amacı, Fildişi Sahili'nde nefret söyleminin yaygınlaşmasını TikTok örneği üzerinden incelemektir. Ayrıca, sosyal medya aracılığıyla yaygınlaşan nefret söyleminin Fildişi Sahili'nde gelecekte ortaya çıkarabileceği zorlukları ve sorunları somut örnekler üzerinden değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Fildişi Sahili'nde nefret söyleminin etkisini ortaya koyabilmek için TikTok platformu üzerinde yapılan yorumlar ve videolar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu amaçla, çalışmanın içerik analizi, MAXQDA kullanılarak TikTok'taki video ve yorumlardan elde edilen nitel veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bilindiği gibi MAXQDA nitel araştırma yöntemlerinde yararlanılan bir programdır ve videolar ve web siteleri gibi verileri düzenleme ve analiz etmede etkili olarak yararlanılmaktadır.

Nitel araştırmalar, nicel araştırmalardan farklı olarak, bulguları tüm bireylere genellemek yerine belirli bir durumu derinlemesine incelemeyi amaçlar. Nitel veriler genellikle görüşmeler, odak grupları veya gözlemler yoluyla toplanır. Bunlar fotoğraf, video veya diğer tür kayıtları da içerebilir. Nitel araştırma, araştırma sorusunda ele alınan konuya uygun olarak, ilgi duyulan deneklerin bakış açılarını ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu tip tasarımda her sonuç bir yorumdur ve özneldir; araştırmacının verileri yorumladığı bakış açısından etkilenir (Karaman, 2023: s. 126).

Ayrıca içerik analizi nitel araştırmalarda bir olguyu incelemek için kullanılan en yaygın yöntemlerden biridir (Geray, 2017: s. 145). İçerik analizinin amacı, sözlü veya yazılı bir metnin altında yatan anlamı niceliksel olarak belirleyerek keşfetmektir. Bu yöntem, TikTok'taki nefret söylemi olgusunun derinlemesine bir tanımını sağlamak için çeşitli kanıt veya veri kaynaklarının kullanılmasına izin vermektedir. Dolayısıyla analizimizin doğası bizi TikTok'ta yayınlanan videolara ve nefret yorumlarına bakmaya yönlendirmektedir.

Nitel analizi için MAXQDA'nın kullanılması, sosyal medyada mevcut olan nefret söyleminin farklı yönlerini detaylandırılmasını ve yorumlamasını sağlayacaktır. Çalışmanın odaklandığı temel sorular şu şekilde belirlenmiştir:

- Fildişi Sahili'nde TikTok'ta hakaret, tehdit, belirli bir grubu damgalama veya ırkçı, cinsiyetçi veya yabancı düşmanı yorumlar gibi nefret söyleminin türleri veya biçimleri nelerdir?

- Fildişi Sahili'ndeki toplumsal ve siyasal gerginlikler, özellikle etnik, siyasal veya toplumsal rekabetler göz önüne alındığında, TikTok'taki nefret söylemi bu durumdan nasıl etkilenmektedir?

- Nefret söyleminin ve kamuoyunun tepkilerinin sonuçları nelerdir: yani, kullanıcıların nefret söylemine nasıl tepki verdikleri (örneğin, onaylayan veya onaylamayan yorumlarla) ve bunun TikTok topluluğu üzerinde etkisi olmakta mıdır, varsa nasıl gerçekleşmektedir?

Çalışmada temel veri olarak TikTok kullanıcılarının yorumları ve videoları kullanılmıştır. Bu amaçla 352 paylaşımdan oluşan bir örneklem seçilmiş, Ağustos-Aralık 2024 tarihleri arasında paylaşılmış nefret söylemi içerikli bu video, yorum ve fotoğraflar analiz edilmiştir.

Öte yandan araştırmada çeşitli sınırlılıklar ile de karşılaşılmıştır. Bazı videoların geçici olması ya da gizlilik kurallarına uymayan ya da tehlikeli sayılan içeriğe sahip olmaları nedeniyle silinmeleri gibi hususlar verilerin tam olarak analizini güçleştirmiştir. Diğer yandan TikTok'taki verilere erişimle ilgili çeşitli zorluklar da yaşanmıştır. Bazı videoların geçici doğası ve silinmesi, ardından diğerlerinin yetkilendirilmemesi, veri toplamayı karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca, Fildişi Sahili'ndeki diğer ağların aksine, Fildişi Sahili'nde TikTok için resmi istatistiksel veriler bulmakta zorluk çekilmiştir.

Bu çalışmanın üç ana amacı bulunmaktadır. İlk olarak, Fildişi Sahili'nde TikTok'ta görülen hakaret, belirli bir grubun damgalanması ve yabancı düşmanlığı gibi farklı biçimleri belirleyerek nefret söylemini analiz etmektir. İkincisi, mevcut politikaların nefret söylemini nasıl etkilediğini, yani siyasi dinamiklerin nefret düşüncesini nasıl teşvik ettiğini ve platformdaki bireyleri etnik kökenleri, inançları, cinsiyetleri veya engellilikleri de dahil olmak üzere çeşitli korunan özelliklere göre nasıl hedef aldığını incelemektir. Son olarak da kullanıcıların bu nefret söylemine nasıl tepki verdiğini analiz etmektir.

Bu amaçla MAXQDA programı ile örneklem olarak seçilen her bir TikTok videosu analiz edilmiş ve nefret söylemini teşvik ettiği düşünülen içerikler tespit edilmiştir. Bu içerikler nefretle ilişkili terimlere dayalı olarak geliştirilmiş ve alt kategoriler halinde düzenlenmiştir. Bazı videolarda nefret yalnızca bir gruba yönelik değildir. Diğer durumlarda, bazı kullanıcılar ifade özgürlüğü hakkı temelinde siyasi partileri desteklediklerini ileri sürerek belirli kişileri açıkça kınamakta ve ifade özgürlüğü ile nefretin ne kadar karmaşık ve incelikli olduğunu ortaya

koymaktadır. Bu durum göz önüne alınarak, uygun durumlarda MAXQDA içeriği işaretlemek için çeşitli başlıklar kullanılmıştır. Çalışmada nefret söylemi olarak aşağıdaki başlıklar belirlenmiştir: Bushmen (kültürsüz), terörist, isyan ve savaş, tehdit, damgalama, şiddet, öldürme tehdidi, yabancı düşmanlığı (xenefobi), kabilecilik (tribalizm), damgalama.

Belirlenen bu başlıklar aşağıda tablo şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 1: Fildişi Sahili'nde Nefret Söylemi İçeren Kodlar

Söylem türü	**Kodlama**	**Açıklama**
Etnik nefret söylemi	Damgalama	Bağlı bulunduğu gruplar dolayısıyla damgalanma.
	Tehditler	Kişilere doğrudan yönelik tehditler.
	Busmani ya bushmen (Ormanlılar)	Kültürü olmayan, dinsiz, vahşi anlamında farklı etnik gruplara mensup olanlar için kullanılan bir terim.
	Dioula	Eğitimsiz ve yurtsuz anlamında ötekileştirici terim. Özellikle Kuzeylileri dışlama için kullanılmaktadır.
	Şiddet	Bir halka kökenleri nedeniyle saldırma.
	Öldürmek	Kuzeylileri öldürün şeklindeki etnik şiddeti teşvik edici söylemler.
	Kabilecilik (tribalizm)	Kuzeyliler isyancıdır şeklinde ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylemler.
Siyaset Nefret söylemi	İsyan ve savaş	Halkı iktidardaki rejime karşı silahlanmaya çağırıyoruz.
	Dioula (Kuzeyliler) Dışlama	Mevcut Fildişi Sahili Cumhurbaşkanına yönelik, onu bushmen ve dioula olarak niteleyerek onun meşruiyetini sorgulayıcı bir söylem.
	Ülkeyi yakmak	Güneyli Siyasi rakiplerden gelen tehditler.

	Aşiretçilik ve Fildişi Sahilicilik	Sorunlardan dolayı başka etnik kimlikleri veya yabancıları suçlama.
	İsyan	Bushmen, Fildişi Sahili'ndeki isyanı kuzeylilerin yarattığını söylemektedir.
	Terörizm	Ülkeye karşı terörü kışkırtan söylemler
	Yabancı düşmanlığı (Xenofobi)	Yabancıların geldikleri yerlere dönmesini talep eden söylemler
Kamuoyu tepkileri	Kızgınlık ve eleştiri	Siyasi ve etnik nefret içerikli açıklamaların kınanması

Çalışmanın sonuçları üç ana bölümde ele alınmıştır. Bu bağlamda araştırma bağlamında ortaya konulan araştırma sorusunu analiz edebilmek için öncelikle TikTok'ta toplanan verilerin istatistiksel görünümü ele alınmıştır. Aynı şekilde nitel analiz yoluyla elde edilen sonuçlar ve ilgili yorumlara da yer verilmiştir. Ayrıca, örneklem yoluyla toplanan içeriğin, belirlenen nefret söylemi başlıklarına göre sınıflanmış bölümleri de dahil olmak üzere bir incelemesi sunulmuştur. Yine, siyasi ve etnik nefret söylemi başta olmak üzere çeşitli nefret söylemlerine yönelik toplumsal tepkiler de tespit edilmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın nitel analizinin sonuçlarına göre TikTok'tan elde edilen verilen nefret söylemi, etnik nefret söylemi ve kamuoyu tepkisi olmak üzere üç ana tema çerçevesinde irdelenmiştir. Tablo 2'de ele alınan bu temaların frekansı ve istatistiksel analizi gösterilmektedir.

Tablo 2: TikTok'ta Nefret İçerikli Söylemlerin Sıklık Tablosu

Söylemin türü	**Sıklığı**	**Oranı (%)**
Siyasi nefret söylemi	214	60.80
Etnik nefret söylemi	91	25.85
Kamuoyu tepkisi	47	13.35
TOPLAM	**352**	**100,00**

Sosyal medyanın içerik analizinde en sık geçen kelimeler, yorumlarda ve videolarda kelimelerin sıklığını belirlemeyi sağlar. Bu amaçla bulut oluşturulurken en çok tekrarlanan kelimeler merkeze yerleştirilir (Geray, 2017: s. 147). Çalışmamızda bu durum göz önünde bulundurularak nefret söyleminin yaygınlığı ve etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır.

3.2.Nefret Söylemi Bağlamında TikTok Verilerinin Genel Görünümü ve Analizi

Kodlama nitel analizin vazgeçilmez bir unsurudur. Nefret söyleminin temel temalarını belirlemek için çeşitli veriler kodlanır veya kategorilere ayrılır (Geray, 2017: s. 147-148). Kodlama sürecinin hiyerarşik yapısı, kodları ve alt kodları ana temaya göre düzenler. Bu organize yöntem, yorumların sınıflandırılmasını ve sistematik analizini teşvik ederek, verilerin daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırır.

Çalışmada veri toplama ve analiz süreci şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Öncelikle anahtar kelime ve video aramaları yoluyla tespit edilen içeriğin tamamı analiz için seçilmemiştir. İçeriğin bir kısmı MAXQDA nefret kriterlerine uymuyordu; bazıları kullanılan anahtar kelimelerle ilişkili nefret içeriğini eleştiriyordu ve bazıları açıkça söz konusu anahtar kelimeyi tartışmayı veya meydan okumayı amaçlıyor gibi görünüyordu. Çünkü, TikTok topluluk yönergelerinde kamu yararı nedeniyle bu tür içerikler için istisnai hükümler bulunmaktadır (Conseil, 2023: s. 7). TikTok ayrıca, etkisi nedeniyle kullanıcıları rahatsız etmesi muhtemel içeriği de kaldırmaktadır.

Ardından nefret söyleminin yöneldiği hedefler belirlenmeye çalışıldı. Bunlar etnik, siyasal ve toplumsal gruplardı. Mesajlara yönelik duygular da öfke, korku, düşmanlık, bezginlik vb. nitelikler taşıyordu. Bu bağlamda nefret söylemiyle ilgili görseller veya söylemler belirlendi ve video (video başlığı, yorumlar ve transkriptleri/altyazıları) seçildi. Seçilen yorumlara ilişkin birincil ve ikincil temalar belirlendi ve Tablo 1'de gösterildiği gibi kategorilere ayrıldı. Böylece örneklem için toplam 352 paylaşım tespit edilerek, bunlar siyasi nefret söylemi, etnik nefret söylemi ve kamuoyu tepkisi olarak üç ana kategoriye ayrılmış ve bu kategorilerin alt kategorileri belirlenmiştir. Ana kategoriler genel bir temayı tanımlarken, alt kategoriler odaklı bir temayı belirtmektedir.

Çalışmada sonuçlar dört ayrı nitel veri analiz tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Sıklık (frekans) analizi, kelime bulutu, matris kod analizi, hiyerarşik ve kod-alt kod modeli. Kelime bulutu ve kod sıklığı yaklaşımları, yorumlardaki kelime ve kodların frekans sayısının

belirlenmesini kolaylaştırmak amaçlı seçilmiştir. Alt kod modeli, belirlenmiş ana temaların alt temalarını belirlemek için kullanılmıştır.

Fildişi Sahili'nde TikTok'un nefret söyleminin yaygınlaşmasındaki rolünü anlamaya yönelik eldeki çalışmada "öldürmek", "bölmek" ve "şiddet" kelimelerinin en sık kullanılan kelimeler olarak öne çıktığı dikkat çekmektedir. Kullanıcıların "tehdit", "savaş", "silah", "kötü adamlar" ve "vahşiler" gibi kelimeleri de sıklıkla kullandıkları görülmektedir (Şekil 1). Bu insanlık dışı sözlerle TikTok platformunda 214 siyasi nefret söylemini %60,80 artışla, 91 etnik nefret söylemini ise %25,85 artışla öne çıkarılmıştır (tablo 2). Aynı zamanda etnik nefret söyleminin genel olarak siyasi nefret söyleminden etkilendiğini de göstermektedir. Yorumlarda bu kelimelerin sıkça kullanılması, bu kullanıcıların TikTok'ta yaptıkları tartışmaların Fildişi Sahillilerin nefret düzeyini gösteren bir etken olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlam, söz konusu konuşmaların ve bunların ağlar üzerindeki sonuçlarının algılanmasının açık bir göstergesi demek mümkündür. Şekil 1'de en çok kullanılan nefret söylemi kelimelerine göre hazırlanan bulutta gösterilen ifadeler, sıklıklarına göre boyutlandırılmıştır. Bu analiz, tartışılan içerik etrafındaki ana konuları ve duyguları anlamak açısından önemlidir.

Şekil 1: En Sık Kullanılan Nefret Söylemi Kelimeleri

Şekil 1'de bulutlaştırılarak yapılan grafikten anlaşılabileceği gibi analiz edilen 352 TikTok videosundan elde edilen verilere göre siyasi nefret ve etnik nefret en sık rastlanan ifadelerdir. Bu ise, Fildişi Sahili'nde nefret söyleminin, siyasi ve etnik çağrışımları olan nefret söylemiyle daha fazla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, farklı etnik kökenler arasındaki siyasi gerginliklerin veya çatışmalarla bağlantılı tarihsel bölünmelerin nefret söylemi aracılığıyla nasıl kendini görünür kıldığını kanıtlamaktadır.

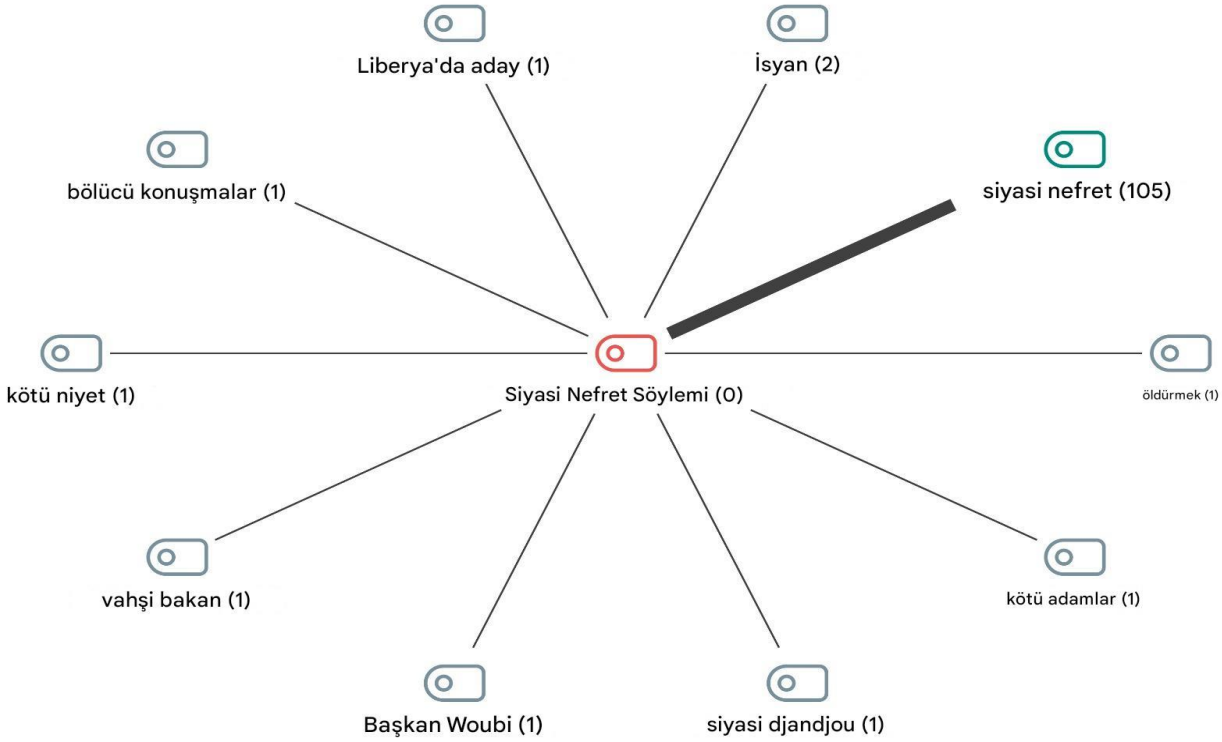
Bu tür siyasi nefret söylemleri, dışlayıcı ve kalıplaşmış düşüncelerle, öfkeyle ve bazı durumlarda "öteki" korkusuyla beslenir ve uyarılırlar (Kouamé, 2022: s. 7). Ancak bu düşünce biçimleri sonradan edinilir. Siyasi söylemlerden, kültürel ve toplumsal bağlamlardan etkilenen bu kesimler, güç yapılarına yerleşmiş ve sistemsel ayrımcılıkla güçlenmiş durumdadırlar. Siyasi nefret söyleminin bir sonucu olarak toplumlar arasında bir bölünmeye olmaktadır. (Kouamé, 2022: s. 17). Diğer yandan bu ayrıcalıklı durumların kaçınılmaz olarak nefret söyleminin üretilmesine yol açmadığını da vurgulamak gereklidir. Ancak, sahip olunan ayrıcalıklar, cesaretlendirici bir rol oynama niteliği taşır.

Diğer yandan nefret söylemlerine karşı kamuoyunun tepkileri irdelendiğinde, bazılarının ortaya konulan söylemleri destekleyici bir tutum takındıkları da dikkat çekmektedir. Çalışmada yorumcuların Fildişi Sahili'ndeki yabancılara ve başka bir etnik topluluğa yönelik öfkelerini dile getirdikleri durumların yanı sıra bu nefret söylemlerini kınayan, çatışma ve aşiretçilikten kaçınmak için tavsiyelerde bulunan, dua eden ve çağrıda bulunan yorum ve tepkiler de analiz edilmiştir.

3.2.1. Siyasi Nefret Söylemine İlişkin Nitel Bulgular

TikTok içerik oluşturucularının nefret söylemi yoluyla siyasi ideolojileri nasıl yaydıklarını ve hedef kitleye ulaştıklarını ortaya koyabilmek için her video, belirlenen alt kategori koduna dayalı olarak MAXQDA ile analiz edildi. Bu yolla, nefreti teşvik etmesi muhtemel içerikler belirlenmeye çalışıldı (Şekil 2).

Şekil 2: TikTok içeriklerinin siyasi nefret söylemine göre dağılımı

Burada en sik kullanılan temalarından biri "siyasi nefret" sözlemi temasıdır. Bu terimler 105 kez tekrarlanmıştır (Şekil 3). "Liberya'da aday", Liberya kökenli bazı Fildişili isimler nedeniyle kullanılmıştır. Bu, Liberya kökenli insanların Fildişi Sahili siyasetinde etkin olduklarını söylemenin bir yoludur. Yine, siyasi nefret söylemi kategorisinde bazı kullanıcılar "isyan", "köken olarak Fildişili olmayan yabancı aday" gibi kelimeler kullanmakta ve hatta Devlet Başkanına "Başkan woubi" yani eşcinsel şeklinde saldırıda bulunmaktadırlar. Çünkü, woubi kelimesi, Fildişili argosunda eşcinsel anlamına gelmektedir.

Görüldüğü gibi analiz edilen terimler, siyasi partiler arasındaki nefretin derecesini açıkça tanımlamaktadır. TikTok'ta siyasi nefret söylemi, muhalif komplo teorilerinin ve terörizme desteğin teşviki hatta desteklenmesi de dahil olmak üzere birçok şekilde gerçekleşmektedir. Analiz edilen konuşmalar, nefret dolu insanların kötü niyetle hareket ettiklerini ve bir adaydan kökeni nedeniyle nefret ettikleri için kendi ülkelerini yakmaya hazır olduklarını göstermektedir. Hatta bu söylemlerde kimi kullanıcılar, insanları, hedef aldıkları birey ve grupları yok etmek için silahlanmaya çağırma noktasına kadar varmaktadırlar (Ek1). Daha da önemlisi TikTok'ta bazı politikacıların bölücü olarak nitelendirilebilecek sözleri de yer

alabilmektedir. Örneğin, 18 Temmuz 2024'te Fildişi Sahili Gençlik Bakanı, muhalif partilerinden birini ‘’tribalist’’ parti olarak nitelemiştir (Ek2).

Bunların yanı sıra “Değerli Fildişililer, yabancı düşmanı (xenefob) olalım!” gibi ifadelere bile yer verilmekte ve bazı politikacıların görüşleri nedeniyle değil, kökenleri ve soyadları dolayısıyla yabancı olarak etiketlendirildikleri görülmektedir (Ek3). Bu bağlamda Fildişi Sahili'nde internetteki nefret söyleminin baskın konusunun siyaset olduğunu söylemek mümkündür.

TikTok’ta paylaşılan ve herhangi bir denetim ve kısıtlamaya tutulmayan bu tür paylaşım ve yorumlar, ülkeyi ve sakinlerini sistematik olarak tehlikeye ve güvensizliğe sürükleme riski taşımaktadır. Öyle ki, Ekim 2025'te yapılacak seçimler yaklaştıkça bu söylemler TikTok'ta giderek daha fazla telaffuz edilmeye başlanmıştır. Bunun seçim gününe kadar daha da güçleneceği açıktır. Bu durumun ortaya çıkmasında TikTok’un önemli bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz.

Aslında nefret söylemleri eskiden beri Fildişi Sahili kamuoyunda varlığı bilinen bir olguydu, sokaklarda, otobüste vs. bu tür söylemlere tanık olmak mümkündü. Ancak gençler tarafından giderek daha fazla benimsenen bir platform olan TikTok'un ortaya çıkmasından bu yana bu tür söylemlerde hızlı bir artış ve yaygınlık olduğu görülmüştür. Kullanıcılar, TikTok paylaşımları yoluyla yabancı düşmanı olduklarını açıkça göstermeye başlamışlardır. Örneğin, Aralık 2024’te 600.000'den fazla abonesi olan “Oxymore’’adlı içerik yaratıcısı, "dioulalar gouroları evlerinde öldürüyor" diyen ve gouroları intikam için harekete geçmeye çağıran bir video paylaşmıştır (Ek4). Belirtildiği gibi bu söylemlerde Ekim 2025'te Fildişi Sahili'nde yapılacak olan başkanlık seçimlerinin önemli rolü olduğu açıksa da sosyal medyada yabancı düşmanlığını ve milliyetçi duyguları körükleyen söylemlerin, TikTok platformu yoluyla kazandığı yaygınlığın Fildişi vatandaşları arasındaki uyumu ve barış içinde bir arada yaşamayı ciddi şekilde tehlikeye düşürme potansiyeli taşıdığının altını çizmek gereklidir.

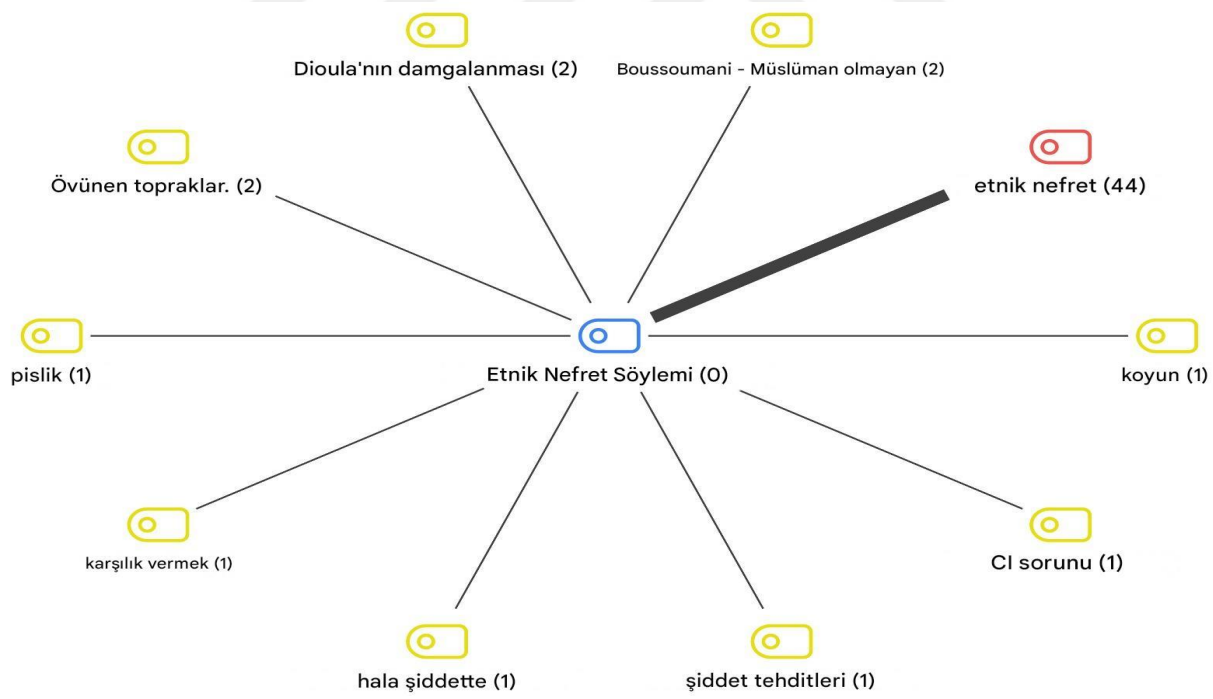
3.2.2. Etnik Nefret Söylemine İlişkin Nitel Bulgular

Analiz edilen içeriklerde Fildişi Sahili'nde ülkenin farklı bölgelerinde yaşayanların birbirlerine karşı ortaya koydukları etnik nefret söyleminin siyasi nefret söylemiyle desteklendiğini söylemek mümkündür. Tablo 2’de görüldüğü gibi, TikTok'ta Mart-Aralık döneminde incelenen 352 içeriğin 91’inde etnik nefret söylemi tespit edilmiştir. Bu paylaşımların belirli bir gruba yönelik eleştirileri, siyasi saldırı için bir basamak olarak

kullandıkları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda "dioula" olarak bilinen Kuzeylilerin, Güneyliler tarafından asi ve cahil olmakla suçlandığı, buna karşılık "dioula" tarafından Güneylilerin "bushmen" yani kültürsüz insanlar ve "vahşi" olarak adlandırıldığına tanık olunmaktadır. Bu tür paylaşımlar, asıl olarak siyasi söylemden etkilenmektedir. Buna bağlı olarak özellikle seçim dönemlerinde TikTok'taki bazı videoların ırk ayrımcılığını teşvik edici bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Ele alınan dönem içinde ele alınan içerikler analiz edildiğinde Fildişi Sahili'nde sosyal ağlar aracılığıyla, siyasi ve "kabilesel" ayrımcılığa dayanan, damgalayıcı, aşağılayıcı ve korkutucu mesajların önemli bir yoğunluğa sahip olduğu görülmektedir.

TikTok paylaşımları incelendiğinde bazı kullanıcıların Fildişi Sahili'nin mevcut başkanı bağlamında, kuzeyden gelen bir yönetici (dioula) tarafından yönetilmesini kabul etmediklerini ileri sürmekte ve onu yabancı olarak nitelendirmektedir. Bu tür paylaşımlar nedeniyle etnik nefret söylemi ve tutumu yaygınlaşmaktadır (Ek5).

Şekil 3. TikTok'taki Paylaşımların Etnik Nefret Söylemine Göre Dağılımı

Kuzeyin destekçileri de Güneylilere yabancı muamelesi yapmaktadırlar ve özellikle intikam zihniyetine sahip oldukları için onlar tarafından yönetilmeyi kabul etmemektedirler. Güneyli bir içerik paylaşımcısının bir panelde sarf ettiği "CI sorunu (CI: Fildişi Sahili) ifadesi

Dioulalar ülkenin gerçek sorunudur iddiasını ifade etmektedir (Ek6). "Hala şiddet" terimi ise Güneylilerin (Bushmen), Kuzeylileri (*Dioula*) her zaman şiddete başvurmakla suçlamaları demektir. Kısacası şiddetin kaynağı dioulalardır iddiasını dile getirmektedir. "Koyun" terimi de panellerde tarafların birbirlerine karşı en çok tekrarladıkları hakaretlerden biridir. Yani, kendi gruplarına mensup bazı kişilerin davranışlarını koyunlarınkiyle özdeşleştirme amacıyla kullanılmaktadır.

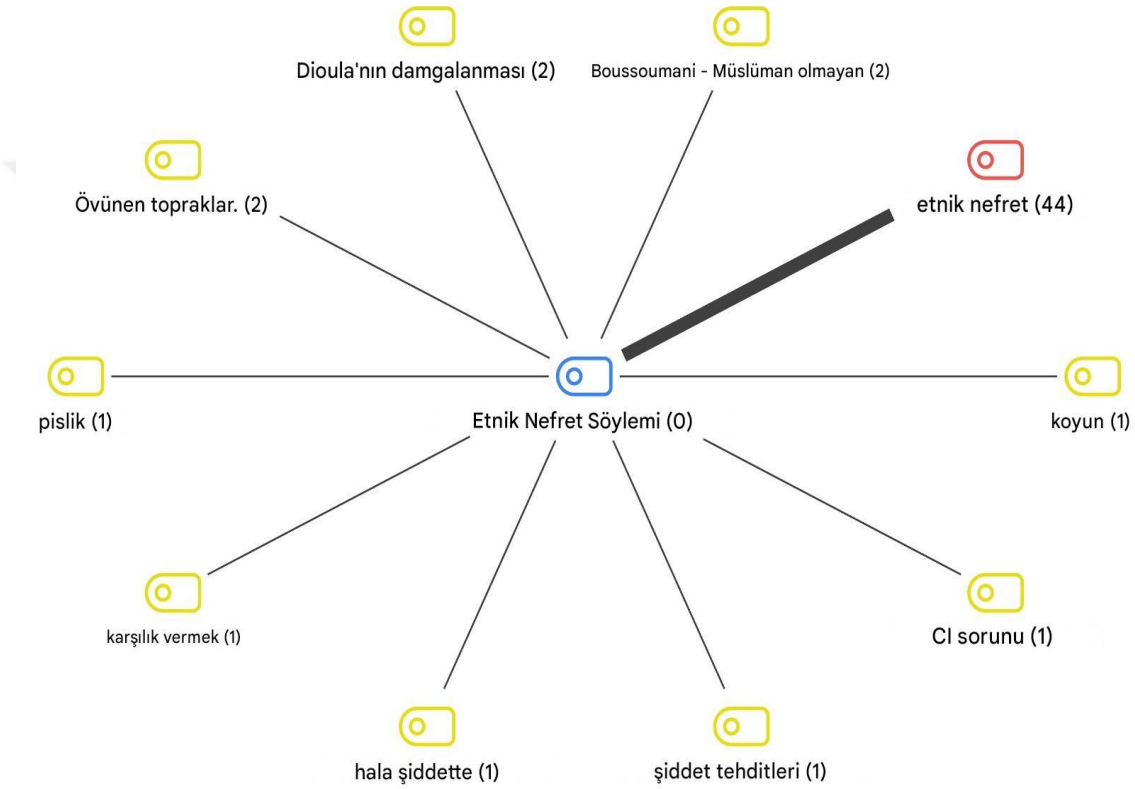
Özellikle seçimler öncesinde yabancı düşmanı söylemlerin yaygınlığı artmakta ve Fildişi Sahili'ndeki çeşitli topluluklar arasındaki uçurumlar giderek daha görünür hale gelmektedir. Bu ise etnik ve ulusal farklılıkları pekiştirerek toplum içinde büyük yarılmalara yol açabilme potansiyeli taşımaktadır. İnsanların ulusal kimliklerini sorgulayan söylemler sosyal istikrarsızlığa da yol açabilme ihtimaline sahiptir. Bazı kullanıcılar bir sonraki seçimlerden sonra diğer etnik gruplar kendilerine saldıracaklarını söylemektedirler. Bu yüzden "karşılık vermek" gibi ifadeler kullanmaktadırlar (Ek7). Böylece kendi etnik kökenlerine saldırı olacağı iddiasını ileri sürülerek mensup olduğu etnik gruplar kışkırtılmaktadır. Diğer yandan "övünülen topraklar" gibi ifadelerle ülkedeki farklı etnik gruplara duyulan nefret haklı çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Fildişi Sahili'nde ülkenin başka bir bölgesinden gelen bir halka yönelik nefret söylemi bağlamında (Tablo 2) TikTok'ta Temmuz-Aralık 2024 dönemine ait 352 içerik incelendiğinde 91 etnik nefret söylemi tespit edilmiştir. Bazı kişilerce, belirli bir gruba yönelik eleştirileri siyasi saldırı için bir sıçrama tahtası olarak kullanılmaktadır. Genel olarak dioula olarak bilinen Kuzeylilerin, Güneyliler tarafından asi ve eğitimsiz olmakla suçlandığı, buna karşılık dioula tarafından bushmen yani kültürsüz bir halk ve "vahşi" olarak adlandırıldığı bu tür konuşmalarla bir etnik grubun damgalanmasına tanık olmaktadır. Onlara göre gerçek Fildişililer savaşı destekleyenler, sahte Fildişililer ise savaşı reddedenlerdir. Bunu yaparken bazı kullanıcıların bireysel saldırılar gerçekleştirmek için platformun sunduğu anonimlilikten yararlandığı, nefret yayan grupları veya kimlik temelli davaları desteklediği ve bunun da nefret söyleminin yayılmasına giderek daha fazla etki yaptığı unutulmamalıdır.

Bu konuşmalar çoğunlukla siyasi söylemden etkilenmektedir. Seçim dönemlerinde TikTok'taki bazı videolar ırk ayrımcılığını teşvik etmiştir. Son haftalarda, Fildişi Sahili'nde geleneksel medya ve sosyal ağlar aracılığıyla, genellikle siyasi ve kabilesel bölünmelerle çeşitlendirilen damgalayıcı, aşağılayıcı ve korkutucu mesajların yayılması yoğunlaşmıştır. 2025 Ekim ayında yapılması planlanan cumhurbaşkanlığı seçimleri nefret söylemi için bir

uyarıcı görevi görüyor gibi görünmektedir. Bazı kullanıcılar, Fildişi Sahili'nin mevcut başkanının kuzeyden gelen bir yönetici (dioula) tarafından yönetilmesini kabul etmemekte ve onu yabancı olarak nitelendirmektedir. Bu tür nedenlerle Fildişi Sahili'nde etnik nefret gitgide yayılmakta; hatta, halkı silahlanmaya ve kuzeylileri yok etmeye çağrılar bile yapılabilmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında da TikTok platformunun yaygınlaşmasının önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Şekil 4: Etnik nefret söylemi bağlamında analiz edilen kelimeler

Kuzeylilik düşüncesinin destekçileri de Güneylilere yabancı muamelesi yapmakta ve onlar tarafından yönetilmeyi kabul etmediklerini ileri sürmektedirler. Güneyli bir içerik yazarının bir panelde sarf ettiği "Hükümet değiştiğinde Dioula'yı katledeceğiz, Müslümanları öldüreceğiz" (Ek8) sözleri, siyasetin söylemi ne kadar etkileyebileceğini ve güçlendirebileceğini göstermektedir. Özellikle seçimler öncesinde yabancı düşmanı söylemlerin yayılması artmakta ve Fildişi Sahili'ndeki çeşitli topluluklar arasındaki uçurumlar giderek daha görünür hale gelmektedir. Etnik ve ulusal farklılıklar pekiştirilerek toplum içinde büyük yarılmalara yol açıcı bir söylem ortaya konulmaktadır.

Bu tür söylemler bağlamında insanların ulusal kimliklerini sorgulayan söylemler, sosyal istikrarsızlık ortamı yaratabilir. Nefret ve yabancı düşmanlığının sözlü tezahürü hem siyasi hem

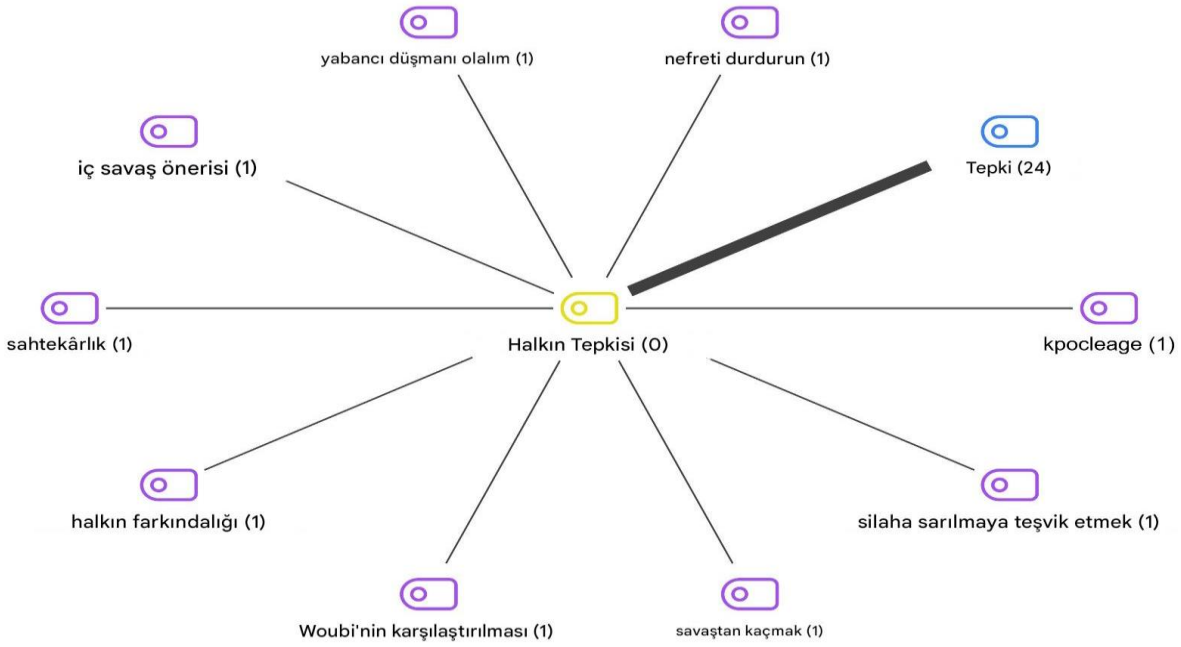
de sosyal iletişimde ortaya konulmaktadır. Çünkü gruplar çatıştığında, yüzleşme, kelimelerin gücü etrafında gerçekleşmektedir (Ek9). Kelimeler, kişinin kendisinin ve başkalarının kimliğini etkiler. Fildişi Sahili'nde aidiyete vurgu yapan çeşitli milliyet isimleri vardır, bunlardan bazıları diğerlerini değersizleştirmek için çeşitli terimler kullanır. Genelde kullanılan "Vrai Ivoirien (Gerçek Fildişi)" terimi bunun en bariz örneğidir.

3.3.Tiktok Yoluyla Yayılan Nefret Karşısında Kamuoyu

Kimi TikTok kullanıcılarının TikTok'taki nefret söylemi karşısında çeşitli uyarılarda bulunmak ve bu tür söylemleri kınamak için harekete geçtikleri de görülmektedir. Bunun için nasıl bir karşı söylem geliştirdikleri örneklem olarak aldığımız video ve paylaşımların yorumlarında görülebilmektedir. Bu bağlamda bazıları kabilecilik, klanlar, bölgecilik uyarısında bulunarak kimlik temelli söylemin yükselişinden duydukları endişeyi dile getirmektedir. Kimi kullanıcıların kimi birey ve grupları "gerçek Fildişili" veya "sahte Fildişili" olarak etiketleyerek ortaya koydukları söylemlere karşı çeşitli kullanıcılar, "Nefret söylemini durdurun" benzeri hashtagler açarak, nefret söylemini kınadıkları görülmüştür.

Bu söylem ve yorumlarda da görüldüğü gibi Fildişi Sahili'nde etnik ve siyasi nefret söyleminin ülkeyi tehdit ettiğinin farkında olan bir kamuoyu da bulunmaktadır. Bu internet kullanıcıları, barış çağrısı yapan ve ulusal birlik lehine farkındalık yaratan mesajları tercih etmekte ve kendilerini nefret söyleminin karşıtı olarak sunmaktadırlar.

Şekil 5: TikTok'taki Nefret Söylemi Paylaşımlarına Karşı Kamuoyu Tepki Dağılımı

Araştırmamızın bu bölümünde Fildişi Sahili'nde çevrimiçi nefret söylemine yönelik kamuoyu tepkisini ele almaktadır (tablo 2). MAXQDA ile analiz yaparken, halktan gelen terimler hem olumlu mesajlar hem de olumsuz mesajlar karıştırarak 24 kez tekrarlanmıştır (şekil 5). Aslında, halktan olumlu mesajları *''nefreti durdurun*" ' *'savaştan kaçmak''* gibi sözleriyle bu nefrete karşı çıkanlar var. Onlar barış çağrısı ve ulusal birlik lehine farkındalık yaratan ' *'halkın farkındalığı''* mesajlar paylaşmak tercih ederler. Ancak, bazıları kabilecilik, bölgecilik uyarısında' *'iç savaş önerisi'',''Kpocleage=sahtekârlık'',* silaha sarılmaya teşvik etmektedirler (Ek 10) ve ' *'yabancı düşmanı olalım* '', ' *'woubi'nin karşılaştırması= Bakanları eşcinsellerle karşılaştırmak''* (Ek11) gibi sözleriyle Katliamlar gerçekleştirerek halkı isyana teşvik etmek (Ek12). Böylece, Fildişi Sahili'nde siyasi ve etnik nefretin yükseldiği bu konuşmalarda, partisini veya bölgesini savunup birbirlerine saldıranlar olduğu gibi, bilinçlenme ve barış çağrısı yapanlar da bulunmaktadır (Ek13).

3.3.1. Nefret Söylemine Karşı Yapılan Hukuksal Düzenlemeler

Fildişi Sahili kapsamlı bir dijital düzenlemeler sistemine sahiptir. Bu alandaki büyüme aslında siber suçlardaki artışın ve Fildişi toplumunun son on yıldaki hızlı dijitalleşmesinin bir sonucudur (Londa, 2022: s. 4). Fildişi Sahili hükümeti, Fildişi Sahili'nin siber alanındaki dijital sosyal ağların sahip olduğu tehlikeler için çeşitli önlemler almaktadır. Bunun için Fildişi Sahili'nin dijital alanında faaliyet gösteren çevrimiçi medyayı düzenlemek için yöntemler uygulanmaya başlanmıştır. Düzenleyici otoriteler olarak Görsel-İşitsel İletişim Yüksek Kurumu (HACA) ve Ulusal Basın Otoritesi (ANA) yakın zamanda bunları denetlemek için yeni mevzuatlar geliştirmiştir (Agney, 2023: s. 730).

Düzenlemeyle görevlendirilen Görsel-İşitsel İletişim Yüksek Otoritesi (HACA) Fildişi Sahili'nde görsel-işitsel iletişimin düzenlenmesinden sorumlu kurumdur. Temel misyonu, yasalar çerçevesinde görsel-işitsel iletişim özgürlüğünü ve korunmasını garanti altına almak ve sürdürmektir. Fildişi Sahili'nde dijital hukuk ve kapsayıcılık üzerine 2021 raporuna göre mevzuat konusunda, ülkenin telekomünikasyon alanını düzenlemeyi amaçlayan telekomünikasyon ve bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) hakkındaki 21 Mart 2012 tarihli ve 2012-293 sayılı Kararname de dahil olmak üzere çeşitli yasal metinleri yürürlüğe koyduğunu vurgulamak önemlidir (Londa, 2022: s. 5).

İnternetin yaygınlaşması ve akıllı telefonlar ile diğer iletişim teknolojilerinin günlük kullanımı karşısında Fildişi Sahili'ndeki yetkililer hem yasal hem de altyapısal anlamda

bir dizi önemli tedbir almıştır. Afrika'da dijital haklar ve kapsayıcılık raporuna göre, Fildişi Sahili'nde yasal çerçeve açısından üç ana yasa çıkarılmıştır. Bunlar, elektronik işlemlere ilişkin 30 Temmuz 2013 tarihli ve 2013-546 sayılı yasa, siber suçlarla mücadeleye ilişkin 19 Haziran 2013 tarihli ve 2013-451 sayılı yasa ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin 19 Haziran 2013 tarihli ve 2013-450 sayılı yasadır. Bu yasalara, uygulamada yaklaşık otuz kararname eşlik etmektedir (Londa, 2022: s. 11). Yapısal olarak, Fildişi Sahili Telekomünikasyon Düzenleme Kurumu (ARTCI) kurulmuştur ve bu kurum konuyla ilgili farklı birimlere sahiptir. Bu kuruluşlar, temel görevlerinin yanı sıra kurumlarını tanıtmak ve kamuoyunda farkındalık yaratmak için girişimlerde bulunmaktadır.

Fildişi Sahili şu anda Batı Afrika'da siber güvenlik açısından kilit bir konuma sahiptir. Ancak, internet, ulusal çerçevenin ötesine geçen etkileri olan küresel bir ağdır. Bu nedenle, uluslararası Telekom standartlarına uyarlanmış Fildişi düzenlemelerine rağmen, bunlar kendi topraklarında bulunan sosyal ağların denetlenmesi söz konusu olduğunda sınırlı kalmaktadır. Sosyal ağların düzenlenmesi, yukarıda bahsedilen konuların uluslararası boyutunu dikkate alan kılavuz ilkelerin hazırlanması için alt-bölgesel, bölgesel ve hatta uluslararası düzeyde görüş ve değerlendirmeler gerektirmektedir (Diemeleou, 2016: s. 5).

Bu nedenle nefret söylemi, zararlı doğası ve çokluğu nedeniyle, özellikle kendisine adanmış ve diğer ifade özgürlüğü ihlallerine uygulanandan farklı bir baskı rejimine tabi gibi görünmektedir. Nefret söylemine yönelik bu cezai baskı, belirli açılardan övgüye değer olsa da yine de benzer bir sonuca yol açıyor gibi görünüyor: Nefret söylemiyle mücadelede ceza hukukunun aşırı uzmanlaşması, yeterince iyi düşünülmemiş ve ifade özgürlüğünü korumak ile kötüye kullanımını cezalandırmak arasındaki hassas dengeyi bozması muhtemeldir. Fildişi Sahili'nin medya ortamı Batı Afrika'daki en politik ve kutuplaşmış ortamlardan biridir. Bazı insanlar mahkemeye çıkmaktan ve saldırganlık eylemlerinden kaçınmamaktadır.

Öte yandan, Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın gözetimi altında bir devlet kuruluşu olan Siber Suçlarla Mücadele Platformu (PLCC) adlı bir kuruluş da bulunmaktadır. PLCC'nin amaçları arasında, siber suçlarla mücadelede becerilerini güçlendirmek için personelin teknik eğitime katılmasını hedeflemektedir. Bu devlet kuruluşu hedeflerine ulaşmak için başlıklı ‘’online tüm sorumlular= stopsorcierenligne ‘’bir kampanya yürütmektedir (Thoat, 2016: s. 2). Kampanya, tüm web kullanıcıları için saygılı ve güvenli bir dijital ortamı teşvik etmeyi amaçlamakta olup, yanlış bilgilerle mücadele ve internet kullanıcılarını koruma için önemli bir adım teşkil etmektedir (Thoat, 2016: s. 2-3). Bu nedenle, düzenlemelerin bireylerin

mahremiyetinin korunması, ilgili tüm tarafların ekonomik çıkarları ve temel özgürlüklerin sağlanması, kamu düzeninin korunması ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi gibi daha genel hedefler arasında sosyal olarak kabul edilebilir bir denge kurması gerekmektedir.

3.3.2. Nefret Söyleminin Artışı Karşısında Kamu Otoriteleri ve Sivil Toplum Teşkilatlarının Tutumu

Sivil toplum, çağdaş toplumlarda var olan talep hareketlerini ifade eder. Sivil toplum fikri, siyasi toplum veya siyasi rejimden farklıdır. Fildişi Sahili gibi bir coğrafyada yaşanan iç savaş, sivil toplum yapılarının, özellikle de rekabetçi oyunlara ve güç mücadelelerine katılan gençlerin yapılarının aşırı derecede siyasallaştığının göstermektedir. İlgili oyuncuların stratejik konumları göz önüne alındığında, sosyo-politik unsurlardan ayrılamayacak sosyal bir olgudur. Fildişi Sahili'nde sivil toplum, nefret söylemi ve çatışmanın önlenmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Barış, sosyal adalet ve eşitliğe olan bağlılığı sayesinde, topluluklar arasındaki gerilim ve şiddeti önlemek için kapsayıcı ve yapıcı diyaloğun teşvik edilmesinde çok önemli bir yeri vardır.

Diğer pek çok ülke gibi Fildişi Sahili de nefret söylemi ve topluluklar arası çatışma tehdidiyle karşı karşıyadır. Ancak bu zorluk karşısında sivil toplum, önleme ve eylem için vazgeçilmez bir itici güç olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim, bir Afrika ülkesi olan Fildişi Sahili, son yıllarda gergin seçim mücadelesine ve diğer çatışma biçimlerine sahne olmuştur. Buna karşın seçimlere siyasi katılım düşüktür. Ayrıca sosyal uyumu ve yapıcı siyasi katılımı teşvik edecek çok az tarafsız medyaya sahiptir. 2010 yılından bu yana ülkedeki marjinal gruplara yönelik saldırılardaki artış, internette nefret söyleminin de artmasına yol açmıştır (Djane, 2022: s. 14). Bu bağlamda Fildişi Sahili Siyasi Geçiş ve Kapsayıcılık Programı (PTI) gibi bazı sivil toplum girişimleri Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı'ndan (USAID) nefret söylemiyle mücadele için mali destek almış ve bu, Ulusal Demokratik Enstitü liderliğinde uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşlarından oluşan bir konsorsiyum tarafından uygulanmıştır (Djané, 2022: s. 15). Amaç, nefret söylemi ve siyasi şiddeti azaltmaya odaklanarak yönetişimi güçlendirmek ve vatandaşların siyasi tartışmalara katılımını teşvik etmektir.

Diğer yandan uzun yıllar boyunca Fildişi nüfusunun büyük bir kısmı hükümet tarafından sağlanan hizmetlerin kalitesizliği nedeniyle hayal kırıklığına uğramaktadır. Siyasi iktidara duyulan bu güvensizlik, ülkede çatışma ve güvensizliğin artmasına yardımcı olmuştur.

USAID tarafından yapılan ankete katılan vatandaşlara göre, yolsuzluk hükümetin her kademesinde hissedilmektedir ve adam kayırma yaygındır (Djané, 2022: s. 15)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı (UNDP) tarafından UNICEF ve UNESCO aracılığıyla başlatılan "Nefret söylemine, toplumsal ve sosyo-politik çatışmalara karşı önleme vektörleri olarak gençler" adlı projeye toplum liderleri, geleneksel şefler, özel girişimciler, dini liderler ve terhis edilmiş silahlı gruplardan gençler gibi bir dizi yerel paydaş dahil edilmiştir. Ayrıca güvencesiz bölgelerden gelen kadınlar ve gençlerle de projede yer almışlardır.

Bu proje, nefret söylemi ve yanlış bilginin yayılmasıyla ilişkili şiddet tehlikelerini azaltmayı amaçlamaktadır (Kouame, 2022: s. 4). Bu, gençleri alternatif söylemlerin geliştirilmesine aktif olarak dahil etmek yoluyla politik ve toplumsal çatışmaları yönetme becerilerini geliştirme amaçlı yapılmaktadır. Proje esas olarak sosyal ağlara odaklanmakta ve Fildişi Sahili'ndeki *''Peacebuilding fund''* (PBF) yanı Birleşmiş Milletler Barış İnşası Fonu girişimlerinin bir parçası olarak kurulan yerel erken uyarı sistemlerine dayanmaktadır (Kouame, 2022: s. 4). Proje çatışmayı önlemeyi, nefrete teşvik ve diğer tüm damgalama biçimleriyle mücadele etmeyi ve sosyal ağlarda söylentilerin yayılmasına karşı koymayı amaçlamaktadır. Buna ek olarak, Birleşmiş Milletler'in alacağı önlemleri, çatışmaların barışçıl çözümü için ifade özgürlüğü ve toplumlar arası diyalogla ilgili insan hakları ilkelerinin desteklenmesini hedeflemektedir (Kouame, 2022: s. 40-41). BM Nefret Söylemiyle Mücadele Eylem Planı ve Stratejisi, nefret söylemiyle mücadele ve nefret söylemine karşı çıkma aracı olarak eğitimin önemini özellikle vurgulamaktadır. Öğrencilerin ve gençlerin dışlayıcı ve nefret söylemine direnme kapasitelerini geliştirmek için eğitimin rolü pekiştirilmektedir.

Sosyal medyanın bilgi ve kamuoyu üzerindeki etkisi, günümüzde önemli bir çalışma konusu haline gelmiştir. Zira bu sanal alanlar, iletişim ve bilgiye erişim biçimlerini yeniden tanımlamaktadır. Facebook, Twitter ve Instagram gibi platformların artışı, bilginin yayılma ve özümsenme biçimini tamamen etkilemiş ve kamuoyunun güncel olayları anlama ve analiz etme biçimini ciddi şekilde değiştirmiştir (Agney, 2023: s. 3). Bu anlamda, hızla büyüyen bir sosyal ağ olan TikTok, özellikle Fildişi Sahili'nde en popüler platformlardan biri haline gelmiştir. Kısa videoların anında paylaşılmasına adanmış bir platform olan TikTok, haber akışını (Sizin İçin) kullanıcının eylemlerine (beğeniler, paylaşımlar, yorumlar, bir videonun görüntülenme süresi) göre uyarlayan güçlü algoritması sayesinde öne çıkmıştır. Bu kişiselleştirme, önerilen her bir içeriğin kullanıcının özel ilgi alanlarına göre uyarlanmış gibi göründüğü, uzun süreli ve tekrarlayan kullanımı teşvik eden sürükleyici bir deneyim yaratmaktadır.

TikTok, gençlerin toplumdaki belirli olayları kınayarak seslerini duyurabilecekleri bir kanal haline geldi ve ülkede önemli bir tartışma ve ifade platformu olarak kendini kabul ettirdi. Fildişililer özellikle Facebook, TikTok, Twitter (X) ve WhatsApp gibi sosyal medya platformlarında aktiftir. Bununla birlikte, çevrimiçi tartışmalar; özellikle siyaset, futbol veya haberler gibi hassas konularda çok hızlı bir şekilde viral olma özelliğine sahiptir. TikTok, büyük ölçüde videoların hızlı dağıtımı nedeniyle belirli eğilimleri güçlendiriyor gibi görünmektedir.

Daha uzun ve tartışmalı fikir alışverişlerini teşvik eden Facebook veya Twitter ile karşılaştırıldığında, TikTok anında duygusal tepkileri tercih etmektir. Dahası, içerik oluşturucular ve etkileyiciler nefret söyleminin nasıl algılandığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu yöntemleri eleştiren ve dürüstlüğü savunanlar olduğu gibi, dikkat çekmek ve şöhretlerini artırmak için bu yöntemlerden yararlananlar da vardır. Onlar için TikTok, marjinal seslerin yükselticisi haline geldi, sessizler için bir platform sağladı ve daha azaltılması gibi kapsayıcı bir siyasi bağlamı teşvik etti. Bununla birlikte, platformun siyasi söylem üzerindeki etkisi, yanıltıcı veya kutuplaşmış içeriğin yayılması gibi zorlukları da beraberinde getirmektedir. Etkileşimi teşvik eden algoritmalar sansasyonel ve kutuplaştırıcı içeriği yoğunlaştırabilir ve kullanıcıların şiddetle karşı karşıya kaldığı filtre balonları oluşturabilir. Bu sosyal medya sivil katılımı teşvik etmekte ve vatandaşları farkındalık kampanyalarına ve çevrimiçi dilekçelere aktif olarak katılmaya teşvik etmektedir. Ayrıca, genellikle ötekileştirilenlere ses vererek kamusal tartışmayı güçlendirmekte ve fikir çeşitliliğini teşvik etmektedirler. Bu platformlar, sanal olmalarına rağmen, insanları ortak hedefler etrafında birleştirerek sosyal dinamikleri dönüştürme gücüne sahiptir ve gerçek dünyada somut eylemleri teşvik etmektir.

Ancak TikTok örneğinde Fildişi Sahili'ndeki sosyal ağlar da nefret söyleminde bir artışla karşı karşıyadır. Bu da karşı bir kamuoyu tepkisi doğurmuştur. Bu bağlamda, TikTok ve diğer sosyal ağlardaki kamuoyu tepkileri genellikle toplumsal olaylar, siyasi gelişmeler, kültürel konular ve sosyal adalet konularına odaklanma eğilimindedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada TikTok'taki nefret söylemlerinin analizi, 3 kategoriye ayrılmış toplam 352 nefret söylemi incelenmiştir. İlk olarak, 214 paylaşım ile siyasi nefret söylemini %60,80 oranı analiz edilmiştir. Sonra, etnik nefret söylemi 91 paylaşımla 25,85% nefret söylemini oranı toplamıştır. Son olarak Kamuoyu tepkileri 47 içerikle %13,35 oranı ulaşılmıştır. Bu bağlamda, bu çeşitli nefret söylemi içeriklerinin TikTok platformunda nasıl yayıldığını araştırılmış ve halkın bu çevrimiçi nefrete karşı davranışını ve tepkisini analiz edilmiştir. Bunun sonucunda, Fildişi Sahili'ndeki nefret söyleminin genellikle siyasi ve etnik nitelikte olduğunu ve hakaret, tehdit, suçlama, iğrenme ve aşağılama gibi bir dizi aşağılayıcı, hatta kınayıcı dil eylemine dayandığı ortaya konulmuştur. Fildişi Sahili'nde nefret söylemi üzerine yapılan bu çalışma, analiz edilen kategorilerin içeriğine eşit olmayan bir şekilde dağılmış, büyük hacimli bir nefret söyleminin varlığını ortaya koymaktadır. Yorumların şiddeti, paylaşımın türüne ve söylemin atfedildiği yazara göre değişmektedir. Bu da dijital çağın bilgiye erişimi kökten değiştirerek yanlış bilgi ve siyasi çatışmaların yeşerebileceği karmaşık bir bağlam yarattığını göstermektedir.

Nitekim, ilk incelenen siyasi nefret söyleminde, 105 kez tekrarlanan siyasi nefret söylemini ve hakaretler 'isyan', 'vahşi bakan' kelimeler gibi görünmektedir. İkinci kategorisinde etnik nefret söylemini 44 tekrarlanan terimler bulunmuştur. Siyasi nefret söyleminin "CI=Fildişi sorunu" gibi ifadelerle etnik nefret söylemini etkilediğini, başka bir halkın ülkenin asıl sorunu olduğunu ve bu nedenle ülke yönetiminin ona emanet edilemeyeceğini belirtmek gerekir. Ardından, nefret söylemin karşısında halkın davranışları için en sık gelen kelimeler 24 kere gelmiştir. Bazıları nefret söylemi karşı mücadele ''nefret durdurun'' etmektedirler. Ve bazıları nefreti 'Yabancı düşmanlığı olalım'' gibi teşvik etmektedirler. Kamuoyumdan gelen terimler ve sözleri hem olumlu hem de olumsuz sözleri bulunmaktadır.

Bu incelenen veriler, Fildişi Sahili'ndeki sosyal ağlarda, özellikle de kişinin siyasi görüşünü ifade etmesi söz konusu olduğunda daha da şiddetlendiğini ortaya koymuştur. Sosyal medya platformları, bu bağlamda TikTok, şiddet çağrıları alanındaki süregelen etik başarısızlıklar göz önüne alındığında, aşırılık ve sapma gibi görünen yanlış bilgi, nefret ve cinayete teşvik yayarak ve güçlendirerek gelişmekte ve ne yazık ki huzursuzluğa katkıda bulunmaktadır. Sosyal ağların, ifade ve basın özgürlüğünü savunma kisvesi altında siyasi-finansal meselelerde ihbarcılar ve küresel ölçekte demokrasinin temsilcileri haline

gelebileceğini belirtmek gerekir. Şu anda Fildişi Sahili'nde ifade özgürlüğü genellikle hakaret veya nefret söylemi ile karıştırılmaktadır. Bazıları cehaletten, bazıları ise belirli toplulukları değersizleştirme niyetiyle hareket etmektedir. Bununla birlikte, Fildişi Sahili'ndeki bu sosyal medya platformlarda gerçekleştirilen çeşitli ihlaller göz önüne alındığında, bu iletişim kanalları aracılığıyla ifade özgürlüğünün kullanılması, barışı arzulayan her Fildişi Sahili'nin köklü bir arzusu olan kalıcı toplumsal barışı sağlamak için çerçevelenmelidir.

Sonuç olarak, TikTok'un Fildişi Sahili'nde özgür ve yaratıcı bir iletişim alanı olarak ortaya çıkması, özellikle gençler arasında ifade biçimlerini dönüştürülmüştür. Ancak, bu yeni bulunan özgürlük, platformda nefret söyleminin artışıyla yavaş yavaş baltalanmaktır. Etnik hakaretler, ayrımcı ifadeler, şiddet çağrıları: genellikle viral olan bu içerik, yalnızca toplumsal uyumu değil aynı zamanda temel ifade özgürlüğü hakkını da tehdit etmektir. TikTok'un Fildişi Sahili toplumundaki çelişkileri ortaya çıkardığını da vurgulamak gerekir: TikTok, özgürlük alanı olduğu kadar çatışma alanıdır da. Burada dolaşan nefret söylemleri, kamusal tartışmanın kalitesini, sosyal uyumu ve ifade özgürlüğünü olumsuz etkilemektedir. Ancak, sosyal medya ve medyanın yadsınamaz etkisinin çatışma zamanlarında olduğu kadar barış zamanlarında da çok önemli bir rol oynadığını kabul etmek önemlidir. Bu, içinde bulunduğumuz siyasi ve sosyal bağlamda zorlu bir görev olsa da bizi medyanın gücünden yapıcı bir şekilde yararlanmanın yollarını keşfetmeye teşvik etmektedir. Özellikle, sosyal uyumu güçlendiren ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen barış mesajları geliştirmeli ve yaymalıyız.

Böylece, sosyal medya kullanıcılara geniş bir kitleye ulaşma, anonimlik sunma, içeriğin şeffaflığını teşvik etme ve kullanıcı tarafından oluşturulan içeriğin dağıtımını optimize etme imkânı vermektedir. Bu faktörler içeriğin erişimini ve görünürlüğünü artırmaktadır. Aynı zamanda demokratik söylemi genişletme potansiyeline sahiptir, ancak aynı zamanda nefret söyleminin büyük ölçekli ve genellikle hedefli yayılmasına da yol açabilmektedir. Bu çevrimiçi nefret içeriği, çevrimdışı şiddete de dönüşebilir ya da en azından şiddet eylemine yol açan eşiği düşürebilir. Buna karşılık, çevrimdışı olaylar da çevrimiçi nefreti körükleyerek kendi kendini güçlendiren bir mekanizmayı tetikleyebilir.

Öte yandan ister bireyler ister algoritmalar tarafından olsun, platformların denetimi genellikle tutarsız ve etkisizdir. Buna ek olarak, izin verilen ifade standartları büyük ölçüde farklılık göstermekte ve daha sıkı önlemler bu sorunu, içerik üzerinde çok az kısıtlama uygulayan veya hiç kısıtlama uygulamayan platformlara kaydırmaktadır. Nefret söylemi son

yıllarda, özellikle haber sitelerinin yorum bölümlerinde ve aracı dijital platformlarda giderek yaygınlaşmaktadır. Bu toplumsal bir sorun olarak görülmektedir.

Nefret söyleminin hem ulusal hem de uluslararası dijital medyalarda yayılabilme olanağına sahip olması yetkililer için yasaların uygulanması açısından yeni bir zorluk teşkil etmektedir. Sosyal medyanın Fildişi toplumu üzerindeki etkisi yadsınamaz. Bu da yararlı katkılarının yanı sıra önemli olumsuz yansımalar ile de ikilikli bir karakter sergilemektedir. Bu platformlar, eğlence ve boş vakit geçirmeye fırsat vermelerinin yanında Fildişililerin yaşamlarında giderek daha önemli bir rol oynamaktadır.

Çalışma, Fildişi Sahili'ndeki yasal çerçevenin ifade özgürlüğünü desteklediğini ve nefret söylemiyle mücadele etmek için elinden geleni yaptığını göstermiştir. Bununla birlikte, Fildişi Sahili'ndeki kamusal alanda süregelen sosyo-politik bölünmeler açısından hala yapılması gereken çok şey bulunmaktadır. Dijital alan ile hem çevrimiçi hem de çevrimdışı bireysel özgürlüklerin geliştirilmesi, hükümet, sivil toplum paydaşları ve vatandaşlara yönelik özel politikalar ve kampanyalar sayesinde iyileştirilebilir. Bunun için geniş katılımlı bir rapor da hazırlanmıştır. Raporda, ifade özgürlüğünün güçlendirilmesi, mahremiyetin korunması, internette özgürlük ve evrensel hizmetlere erişim çağrısında da bulunulmaktadır.

Sosyal medyada, bu bağlamda TikTok'ta nefret söylemiyle mücadele ederken ifade özgürlüğünü korumak için öncelikle medya okur-yazarlığı teşvik edilmelidir ve desteklenmelidir. Çünkü, medya okuryazarlığı Fildişi Sahili'nde henüz çok yetersizdir ve geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'de ve Avrupa'da bu tür araştırmalar yapılmış olsa da Afrika'da eğitim sistemleri bu tür eğitim üzerinde odaklanmamıştır. Gençlerin gerçek bilgileri yanıltıcı bilgilerden ve nefret söyleminden ayırt etmelerini sağlayacak bir eğitime büyük ihtiyaç vardır. Dolayısıyla medya okur-yazarlığı, bu alandaki çalışmaların boşluğunu doldurmak için bir ilk adım olabilir. Bu nedenle hem Fildişi Sahili'nde hem de Afrika'da medya okur-yazarlığı programı üniversite ortamına entegre edilmeli ve halk, eleştirel bir yaklaşım geliştirmeye teşvik edilmelidir.

Medya ve iletişim eğitimi, bilgi ve iletişim kanallarının çoğaldığı bir dünyada kamuoyunda yer bulmak için gereken temel yatay becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunur. Medya eğitimi ve doğru bilgi, genç Fildişililerin kendilerini yalan haberlere karşı korumalarını, değişim ve barış inşasının vektörleri olmalarını sağlayacak kalıcı bir araç niteliği taşımaktadır. Tüm bu nedenlerle eğitim, çevrimiçi ve çevrimdışı nefret söylemiyle mücadeleye yönelik her

türlü girişimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Nefret söylemi sadece müdahaleler ve tepkilerle ortadan kalkmayacaktır; proaktif olarak öngörülmeli ve mücadele edilmelidir.

Ayrıca, özellikle nefret söylemiyle mücadelede uzmanlaşmış blog yazarları ve etkileyicilerden (influencer) oluşan bir ağ kurulması yoluyla gençlerin, özellikle genç kızların buralara katılımları teşvik edilmelidir. Nefret söyleminin temel nedenleriyle mücadele etmek için küresel medya öğretiminin ulusal eğitim ve öğretim müfredatına dahil edilmesi zorunludur. Buna ek olarak, ırkçılık, şiddet içeren aşırıcılık, dini ayrımcılık ve diğer tüm hoşgörüsüzlük biçimlerini önlemek için yerel bağlama uyarlanmış özel eğitim programları finanse edilmelidir. Nefret söylemiyle mücadele ile ifade özgürlüğünün korunması arasındaki hassas dengenin daha iyi anlaşılması için insan hakları ve hukukun üstünlüğü konularının öğretilmesini teşvik etmek ve bu özgürlüğe yönelik hukuka aykırı saldırılar ile bu özgürlüğe getirilebilecek yasal sınırlamalar arasında ayrım yapılmasına yardımcı olmak da önemlidir.

Ayrıca, sosyal ağlarda, bu bağlamda inceleme konusu yapılan TikTok'ta baskı altında olan ve siber zorbalığın hedefi olan kişilere destek göstermekten çekinilmemelidir. Bunun için bir yorum yazma seçeneğini olduğu göz ardı edilmemelidir. Siber tehditlerin kovuşturulabileceğini ve şantaj veya zorbalığı güvenlik birimlerine bildirmesi de nefretler mücadelede etkili olabilecektir.

İfade özgürlüğünü korurken kamu düzenini de korumak amacıyla TikTok özelinde uygun bir hesap verebilirlik çerçevesinin oluşturulması da yararlı olacaktır. Bu bağlamda platform, özellikle profesyonel gazeteciler tarafından üretilen değerli içerikleri desteklemeye ve doğruluk kontrol uzmanlarıyla iş birliği yapmaya teşvik edilebilir. Dahası, bu çaba ortak bir çaba olmalıdır. Çünkü, yeterli ve kaliteli gazetecilik içeriğinin geliştirilmesi sürekli destek gerektirir.

Yeterlilikleri ve dürüstlükleri temelinde seçilen katkıda bulunanıma kapasitesine sahip olanlar tarafından bir ortak ağın oluşturulmasını teşvik etmek çok önemlidir. Dijital platformlar, aracılar ve içerik üreticileri arasında kazançların dengeli bir şekilde dağıtılmasını belirlemektedir. Bu çerçevede, demokrasilerin canlılığı medyanın, özellikle basının yüksek kaliteli içerikleri finanse etmek ve yaymak için sürdürülebilir bir model oluşturma kapasitesine bağlıdır. Çünkü, Fildişi Sahili'nde de internetteki reklam sektörü büyümeye devam etmektedir. Dijital platformlar, hizmet sağlayıcılar ve içerik üreticileri arasında kârların adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak esastır.

Batı Afrika ülkeleri, özellikle giderek daha fazla gencin bağlandığı sosyal ağlarda nefret söylemi, özel hayatın gizliliğinin ihlali ve seçim dürüstlüğü ile mücadelede düzenlemelerin etkili olmasını sağlamalıdır. Dijital platformları düzenleyen bir kamu politikası oluşturmaları ve böylece bireysel hakların ve ifade özgürlüğünün çevrimiçi ortamda korunmasını sağlamaları vazgeçilemez bir durumdur. Hükümetlerin bir yandan düzenleme ile ilgili sorunları çözmek için en iyi yöntemleri bulmaya çalışırken diğer yandan da kesinti, tutuklama ve engellemelerden kaçınan tüm alternatiflere öncelik vermeleri de önemlidir.

KAYNAKÇA

Affagnon. Q. (2022). Tiktok: La Politique de Desinformation Sous Couvert Du Divertissement En Afrique: *International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT), ISSN:2509-0119.* 34(2), 309-310. https://www.researchgate.net/publication/366104367_Tiktok_La_Politique_De_Desinformation_Sous_Couvert_Du_Divertissement_En_Afrique, Erişim tarihi: 17.01.2025.

Ahougnon, S. (2023). En Afrique subsaharienne, TikTok dépasse Instagram et X pour devenir le 2e réseau social le plus utilisé après Facebook (GeoPoll), https://www.agenceecofin.com/reseaux-sociaux/2509-112071-en-afrique-subsaharienne-tiktok-depasse-instagram-et-x-pour-devenir-le-2e-reseau-social-le-plus-utilise-apres-facebook-geopoll, Erişim tarihi: 25.09.2024.

Agney, A. F. (2023). Les Reseaux Sociaux Numériques a L'Epreuve de L'Expression Démocratique en Cote D'İvoire. *Revue İnternationale du Chercheur:* ISS: 2726-58,89, 4(3). https://www.revuechercheur.com/index.php/home/article/view/704, Erişim tarihi: 06.09.2024.

Atalay, G. E. (2018). Dijital Çağda Marshall McLuhan'ı Yeniden Düşünmek: Bir Uzantı ve Ampütasyon olarak Yeni Medya Teknolojileri. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi.* Journal of Social Research and Behavioral Sciences ISSN:2149-178X. https://www.researchgate.net/publication/326711516, Erişim tarihi: 13.07.2018.

Bilge, R. (2016). Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler: *Yeni Medya*, (1), s. 1-14. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yenimedya/issue/55557/760546, Erişim tarihi: 01.09.2024.

Cengiz, İ.F. (2024). 'Theoretical Justifications of the Right to Free Speech in the Digital Era', *Liberal Düşünce Dergisi*, (114), s. 139-154. https://doi.org/10.36484/liberal.1308457, Erişim tarihi 22.06.2024.

Chen, T. (2021). The Influence of Hate Speech on TikTok on Chinese College Students, *USF Tampa Graduate Theses and Dissertations. https://digitalcommons.usf.edu/etd/8747*, Erişim tarihi: 01.09.2024.

Conseil, F. (2023). Discours de haine. La loi présente-t-elle des lacunes? Rapport du conseil federal en réponse au postulat 21.3450 de la commission de la politique de securité du conseil des Etats du 25 Mars 2021. https://www.parlament.ch/centers/eparl/curia/2021/20213450/Bericht%20BR%20F.pdf , Erişim tahiri:16.11.2024.

Çakır, Ö. (2023). İnfluencer Pazarlmasının Satın Alma Davranışına Etkisi: Tiktok Örneği: *Doi: 10.33404/Anasay 124955,* 7(4) s. 165-13. https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasay/issue/77776/1249855, Erişim tarihi: 30.12.2024.

Çelen, Ö. Türk Ceza Kanunu'nda Nefret Saiki ile İşlenen Suçlar, *TİHEK (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Nefret Söylemi ve Nefret Suçları Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* Editör: Muhterem Dilbirliği, Ankara, s. 82-95.

Çelik, E. (2016). Nefret Söylemi, İfade Özgürlüğünün Neresinde? *İnönü Üniversitesi Hukuk*

Fakültesi Dergisi, 4(2), 205-240. https://doi.org/10.21492/inuhfd.239845, Erişim tarihi 13.07.2024.

Dalkılıç, M. M. (2021). Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü Tartışmaları Çerçevesinde İslamofobya: L'Express Dergisi Örneği: *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi,* 1 (1), s. 89-109. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/496944, Erişim tarihi: 08.09.2024.

Demirbaş, T. (2017). Nefret Söylemi ve Nefret Suçları: *Dokuz Eylul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 19(3), s. 2693-2701. https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/3-TIMUR-DEMIRBAS.pdf, Erişim tarihi: 3.2.2025.

Diemeleou, B. (2016). La Regulation Des OTT: Cas Des Reseaux Sociaux: *Bulletin de Veille technologique:* ARTCI. https://www.artci.ci/images/stories/pdf/publication/bulletine_veille_technologique_decembre2016.pdf, Erişim tarihi: 01.03.2025

Donguy, L. A. (2024). Tiktok, l'influence de l'application et des réseaux sociaux sur l'industrie de la Musique. To cite this version : HAL Id : dumas-04521270. https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-04521270v1, Erişim tarihi: 04.10.2024

Furnémont, J. F. (2018). Lutter Contre le Discours de Haine Dans les Medais Audiovisuels, Normes, jurisprudence, bonnes pratiques et études de cas, *Organisation internationale de la Francophonie.* https://www.refram.org/Actualites/Actualites-de-la-regulation/L-Organisation-internationale-de-la-Francophonie-publie-un-guide-contre-les-discours-de-haine, Erişim tarihi: 26.09.2024.

Geray, H. (2017). İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş. Ankara, Ütopya Yayınları.

Gül, A. (2023). Açış Konuşmaları, *TİHEK (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Nefret Söylemi ve Nefret Suçları Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* Editör: Muhterem Dilbirliği, Ankara, s. 14-19, https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1662712481.pdf, Erişim tarihi: 27.10.2024.

Güterez, A. (2019). Strategie et Plan D'Action des Nations Unies Pour La Lutte Contre Les Discours De haine. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/Action_plan_on_hate_speech_FR.pdf, erişim tarihi: 11.12.2024.

İsmanov, A. vd., (2023). #Hatespeech, From Hatespeech to Non-Violent Communication. *Prevention Media, Association of Communicators with The Support of UNDP in the Kyrgyz Republic: ISBN: 978-9967-35.* S. 120. https://www.undp.org/kyrgyzstan/publications/hate-speech-non-violent-communication, Erişim tarihi: 14.11.2024.

Kalaman, S. (2023). İnternet, Sosyal Medya ve Online Ortamlarda Nefret Söylemine Bakış. *TİHEK (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Nefret Söylemi ve Nefret Suçları Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* Editör: Muhterem Dilbirliği, Ankara, s. 122-135, Erişim tarihi: 27.10.2023

Karaman, O. (2023). İnfluencer Marketing on YouTube: A Quaalitative Analysis With

MAXQDA: Journal of Business Administration and Social Studies, 7(2), 123-132. https://j-ba-socstud.org/en/influencer-marketing-on-youtube-a-qualitative-analysis-with-maxqda-16196, Erişim tarihi: 25.10.2024.

Kouamé, C. (2022). Les Jeunes Comme Moteurs de Prevention des Discours de Haine et Des Conflits Socio-politiques et Communautaires: *United Nations Peacebuilding, Rapport final.* https://www.un.org/peacebuilding/content/pbfcivd1-les-jeunes-comme-moteurs-de-prevention-des-discours-de-haine, Erişim tarihi: 25.09.2024.

Köseoğlu, A. (2023). Tiktok'ta Mahremiyet Algısının Dönüşümü: *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi),* 8(1), 172-188. https://dergipark.org.tr/tr/pub/inifedergi/issue/77799/1150606, Erişim tarihi: 31.10.2024.

Londa. (2022). Rapport Sur Le Droit Numerique et İnclusion en Afrique, Cote d'İvoire. *Paradigme İnitiative.* https://paradigmhq.org/wp-content/uploads/2023/07/Londa-2022-Cote-d_ivoire-Fr.pdf, Erişim tarihi: 15.12.2024.

Mejtoft, T. , vd., (2021). Designing Call To Action: Users Perception of Different Characteristics. *In 34th Bled econference: Digital Support from Crisis to Progressive Change. University of Maribor University Press.* S. 405-416. https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1595227/FULLTEXT01.pdf, Erişim tarihi: 27-30 Hazıran 2021

Mouketou, D. (2021). La lutte contre les Contenus haineux sur les platformes de medias sociaux: une analyse comparative d'approches de régulation: *Centre d'étude sur l'intégration et la mondialisation*. https://ceim.uqam.ca/db/IMG/pdf/la_lutte_contre_les_contenus_haineux.pdf, Erişim tarihi: 09.12.2024.

Öztürk, İ. M. (2024). İfade Özgürlüğüne Bir Sınır Olarak Nefret Söylemi. *TİHEK (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Nefret Söylemi ve Nefret Suçları Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* Editör: Muhterem Dilbirliği, Ankara, s. 30-39, https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1662712481.pdf, Erişim tarihi: 27.10.2023

Patrice, Y. G. (2012). La Loi Et Les Medias en Cote d'İvoire: *Fondation pour les Medias en Afrique de l'Ouest: İSBN: 978-9988-1-6937-4,* https://www.mfwa.org/wp-content/uploads/2015/11/Ivorian-textlawandmediafr.pdf, Erişim tarihi: 30.11.2024.

Pusa, T. (2024). İfade Özgürlüğü ve Sosyal Medya. *İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.* http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.14134.72004, Erişim tarihi: 25.01.2025.

Senat. (2023). *La Tactique TikTok: Opacité, Addiction et Ombres Chinoises. Commission d'enquete İnfluence TikTok*. Https://www.senat.fr/rap/r22-831-1/r22-831-1-syn.pdf, Erişim tarihi: 04 Temmuz 2023

Sylvain, P. (2023). Pratique informelle de l'e-business sur les réseaux sociaux numériques et émergence d'une économie souterraine en Cote d'İvoire: *Revue İnternationale du chercheur: İSSN: 2726-5889,* 4(4), s. 1335-1356.

https://www.revuechercheur.com/index.php/home/article/view/825, Erişim tarihi: 26.12.2024.

Tam, S. M. (2022). Türk Tiktokların İçerik Paylaşım Pratikleri üzerine Nicel Bir Araştırma: *TRT Akademi.* 07(14), s. 182-211. https://doi.org/10.37679/trta.1008427, Erişim tarihi: 15.10.2024.

Thoat, A. C. (2016). Education Aux Medias Numeriques çömme Levier pour la Cohésion Sociale et de Prevention des conflits Electaurauxç Cas de la Cote d'İvoire. *İnstitut National Superieur des Arts et de l'Action Culturelle (İNSAAC) Abidjan- Cote d'İvoire.* s. 1-23. https://auf-semaine francophonie.auf.org/inscriptions/upload/Communications%20scientifiques/Atelier5/Communication_enpresentiel_SMFS2024_THOAT_Clarisse.pdf, Erişim tarihi: 2016

Vardal, Z. B. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 2(1), s. 132-156. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iled/issue/18466/194416, Erişim tarihi 13.09.2024.

Wilson, J. (2024). L'impact Des Reseaux Sociaux Sur la Jeunesse İvoirienne. https://impose-ci.com/limpact-des-reseaux-sociaux-sur-la-jeunesse-ivoirienne/le-mensuel/, Erişim tarihi: 10.07.2024

TİKTOK PAYLAŞIM LİNKLERİ

EK 1-2. https://vt.tiktok.com/ZShdx5m87/, Erişim tarihi: 18.07.2024

https://vt.tiktok.com/ZShRDYquj/, Erişim tarihi: 03.10.2024

EK 3. https://vt.tiktok.com/ZShRU5K6w/, Erişim tarihi: 01.05.2024

https://vt.tiktok.com/ZShLkYf67/, Erişim tarihi:18.12.2024

EK 4. https://vt.tiktok.com/ZShdxU6Kh/, Erişim tarihi: 09.12.2024

Ek 5. https://vt.tiktok.com/ZShRUWdRf/, Erişim tarihi: 14.12.2024

https://vt.tiktok.com/ZShLLEF21/ Erişim tarihi: 05.11.2024

EK 6 https://vt.tiktok.com/ZSMV6WnJb/, Erişim tarihi: 02.11.2024

https://vt.tiktok.com/ZSMVhq1GK/, Erişim tarihi: 03.11.2024

EK 7 https://vt.tiktok.com/ZShLLXg5w/, Erişim tarihi 25.12.2024

https://vt.tiktok.com/ZShLk2erT/, Erişim tarihi: 11.12.2024

EK 8-9 https://vt.tiktok.com/ZShLk6LHe, Erişim tarihi: 28.11.2024

https://vt.tiktok.com/ZShLB7nQm/, Erişim tarihi: 07.11.2024

EK 9. https://vt.tiktok.com/ZShLBFWDM/, Erişim tarihi: 25.11.2024

https://vt.tiktok.com/ZShLB137e/, Erişim tarihi: 28.11.2024

EK 10. https://vt.tiktok.com/ZShLkSPj8/ , Erişim tarihi 20.07.2024

https://vt.tiktok.com/ZShRURx2F/, Erişim tarihi: 18.12.2024

EK 11: https://vt.tiktok.com/ZShLkRLRL/, Erişim tarihi: 04.12.2024

EK 12: https://vt.tiktok.com/ZShLBtDn6/, Erişim tarihi: 02.11.2024

EK 13: https://vt.tiktok.com/ZShLkCEwd/ , Erişim tarihi: 24.06.2024